

Zaščitne arheološke raziskave na Mostu na Soči leta 2001 Najdišča Mareгова guna, Štulčev kuk in Plac

Miha MLINAR, Rok KLASINC in Martina KNAVS

Izvleček

V letu 2001 je Tolminski muzej po dogovoru z ZVKD Slovenije, OE Nova Gorica opravil arheološki nadzor ob novogradnji in delni rekonstrukciji kanalizacijskega omrežja na Mostu na Soči. Še pred nadzorom sta bili arheološko raziskani lokaciji Maregovna guna in Štulčev kuk, ki sodita v sklop naselbine. Na Maregovni guni je bilo odkritih več železnodobnih stavbnih ostankov z drobnimi najdbami. Na Štulčevem kuku so bili raziskani konstrukcijski elementi stavbe, domnevno iz poznolatenskega ali zgodnjorimskega časa. Arheološki nadzor je potekal tudi med drugimi gradbenimi izkopi na Mostu na Soči.

Ključne besede: Slovenija, Posočje, Most na Soči, železna doba, svetolucijska kulturna skupina, železnodobna arhitektura

Abstract

In the year 2001 the museum of Tolmin, as agreed with the Institute for the Protection of the Cultural Heritage of Slovenia (ZVKDS), Nova Gorica Regional Unit, carried out the archaeological supervision during the building and partial reconstruction of the canal network at Most na Soči. Even before this supervision the sites of Maregovna guna and Štulčev kuk, which belong within the complex of the settlement, had been archaeologically investigated. At Maregovna guna a number of Iron Age building remnants with small finds were uncovered. At Štulčev kuk the construction elements of a building were investigated, which apparently dates from late La Tène or early Roman times. The archaeological supervision was also carried out during other construction activities at Most na Soči.

Keywords: Slovenia, Soča region, Most na Soči, Iron Age, St. Lucia cultural group, Iron Age architecture

UVOD

Most na Soči leži na naravno zavarovanem pomolu nad sotočjem Soče in Idrijce. Prostor je zaradi ugodne lege z manjšimi prekinitvami poseljen od bronzne dobe do danes. Največji razcvet je naselbina na osončenem desnem bregu Idrijce doživela v starejši železni dobi kot središče posoške svetolucijske kulturne skupine. Naselje je bilo delno raziskano v 70. in 80. letih 20. stoletja, ko so arheologi Goriškega muzeja na vzhodnem predelu današnjega Mosta na Soči odkrili tlorise več kot tridesetih stavb iz železne dobe. Železnodobno grobišče je ležalo na obojnem, levem bregu reke Idrijce in je bilo sistematično raziskano že ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja.¹

Novejše raziskave na Mostu na Soči potekajo pod okriljem Tolminskega muzeja, ki je tudi leta 2001 opravljal nadzor ob novogradnji in delni rekonstrukciji kanalizacijskega omrežja. S predhodnimi zaščitnimi raziskavami sta bili arheološko pregledani lokaciji Maregovna guna in Štulčev kuk (sl. 1: 1,2), ki sodita v sklop železnodobne naselbine. Arheološki nadzor je muzej izvajal tudi med gradbenimi izkopi na Placu (sl. 1: 3) in na poti, ki vodi proti pokopališču (sl. 1: 4). Tam so bili odkriti drobci železnodobne in rimskodobne keramike, plasti pa so bile ponekod zaradi velikih gradbenih aktivnosti v preteklosti že močno premešane ali uničene.²

¹ O arheologiji Mosta na Soči gl. Marchesetti 1886; Marchesetti 1893, 3–320; Teržan, Trampuž 1973; Gabrovec, Svoljšak

1983; Teržan, Trampuž-Orel, Lo Schiavo 1984, 1985; Guštin 1991; Svoljšak 1997; Svoljšak 2001a.

² Nadzor in zaščitne arheološke raziskave so potekali po dogovoru z ZVKDS, OE Nova Gorica. Pri nadzoru je bilo odkrito tudi najdišče Pucarjev rob (sl. 1: 5), ki z raziskanimi

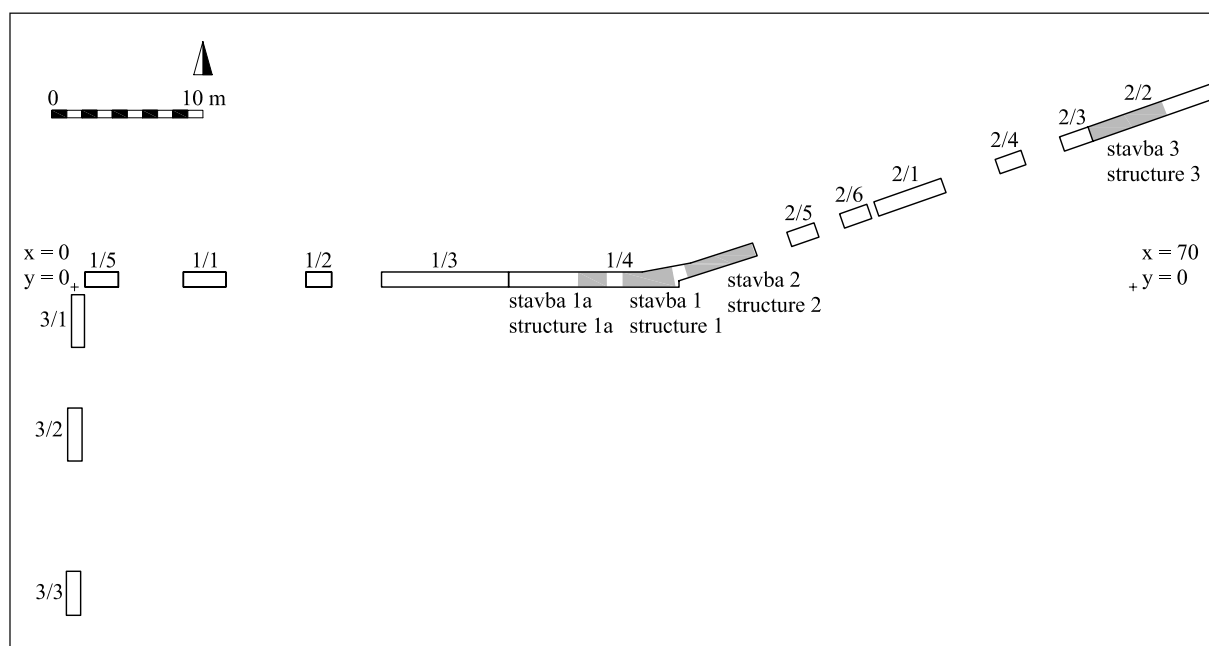
Sl. 1: Most na Soči. Lokacije zaščitnih izkopavanj in najdb ob arheološkem nadzoru leta 2001. 1 Maregova guna; 2 Štulčev kuk; 3 Plac; 4 Pot na pokopališče; 5 Pucarjev rob. Brez merila (vir: DOF, © Geodetska uprava RS).

Fig. 1: Most na Soči. Area of the excavations and archaeological finds during archaeological surveillance in 2001. 1 Maregova guna; 2 Štulčev kuk; 3 Plac; 4 Pot na pokopališče; 5 Pucarjev rob. Not in scale (source: DOF, © GURS).

Sl. 2: Pogled na Most na Soči. Levo spodaj Maregova guna z gospodarskim poslopjem (razglednica iz leta 1930, hrani M. Mlinar).
Fig. 2: Most na Soči. Bottom left Maregova guna with rural building (postcard from 1930, M. Mlinar personal archive).

31 žganimi grobovi sodi v sklop železnodobnega grobišča (Mlinar 2002, 28–32, kat. št. 14–20, 22–23, 26–27). Imenitnejše najdbe s Pucarjevega roba in obravnavanih najdišč so vključene v stalno postavitev *Naplavine obsoške zgodovine* v Tolminskem muzeju in ovrednotene z razstavnim katalogom *Nove zanke svetolucijske uganke*. Gradivo hrani Tolminski muzej.

Sl. 3: Most na Soči - Maregova gura. Načrt izkopnega polja z označenimi sondami in lokacijami stavb 1, 1a, 2 in 3. M. = 1:500.

Fig. 3: Most na Soči - Maregova gura. Archaeological excavation plan with sample trenches and locations of buildings 1, 1a, 2 in 3. Scale = 1:500.

MAREGOVA GUNA

Ledina Maregova gura³ leži na levi soški terasi nad današnjim akumulacijskim jezerom na Mostu na Soči. Na parceli stoji Maregova hiša (Most na Soči 52a), zgrajena na mestu nekdanjega gospodarskega poslopja, preostali del pa v bližnji preteklosti ni bil pozidan (sl. 2).

Arheološke izkope na Maregovi guni smo opravili na trasi kanalizacijskih kanalov PFK 7 (sonde 1/1, 1/2, 1/3, 1/4, 1/5 in 2/1, 2/2, 2/3, 2/4, 2/5, 2/6) in K 14 (sonde 3/1, 3/2, 3/3) v skupni dolžini 130 m in širini 1 m.⁴ Na naključno izbranih lokacijah je bilo izkopanih 14 sond. V prispevku obravnavamo sonde 1/4, 2/2 in 2/3, ki so ob drobnih najdbah edine vsebovale tudi ostanke arhitekture (sl. 3, 4).

V sondi 1/4 smo na dnu kotanje, uničene z novoveškim vkopom, napolnjenim z gradbenim materialom, odkrili bogato arheološko plast (SE 10) z veliko količino halštatskodobne naselbinske keramike, hišnega lepa, z odlomki bronastih fibul in živalskih kosti (sl. 3, 5). V srednjem delu sonde je

bil raziskan vogal železnodobne stavbne strukture (sl. 3, stavba 1; sl. 4, stavba 1).

Zid je bil grajen v suhozidni tehniki, kamni so bili položeni neposredno na geološko plast ilovice. Zid hiše se je nadaljeval proti severu, a leži že zunaj izkopnega polja. Na jugovzhodni strani stavbne ruševine smo izkopali ostanke jame za stojko, ki je bila vkopana neposredno v plast sterilne ilovice in obrobljena z vertikalno postavljenimi kamniti ploščami. Na dno jame stojke je bil položen manjši ploščat kamen, ki je preprečeval ugrezanje stojke (sl. 6).

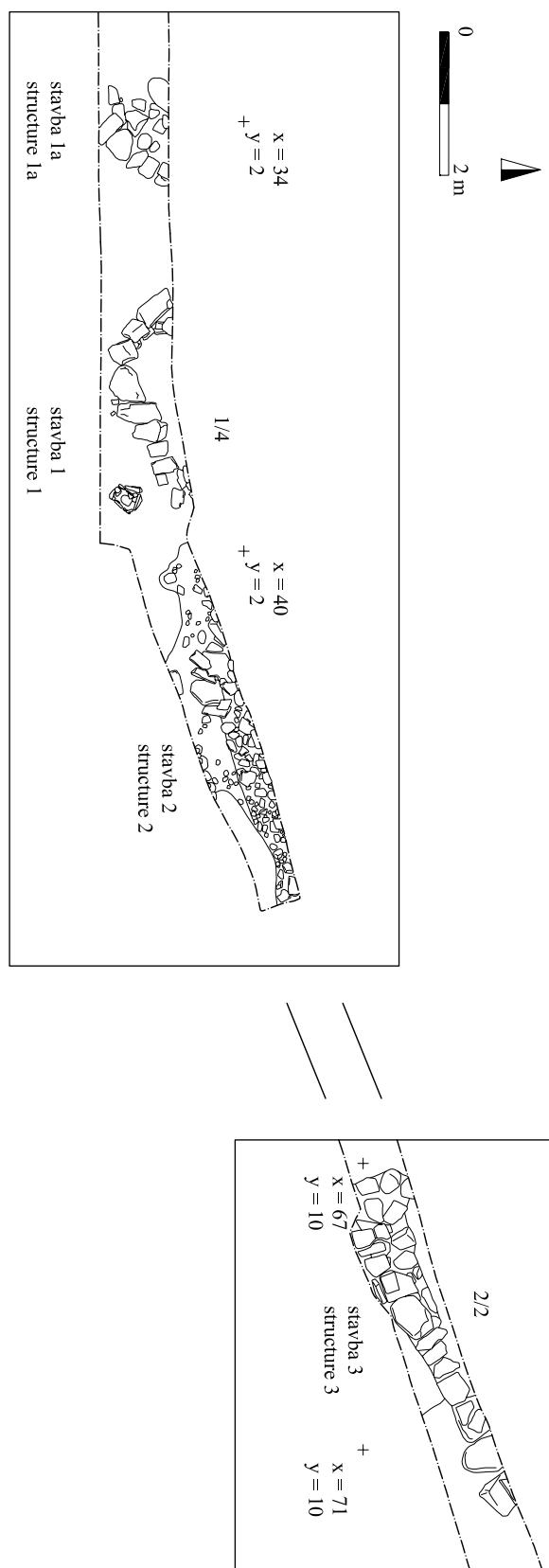
Na zahodnem robu sonde 1/4 smo naleteli na apnenčaste plošče, položene v liniji SV-JZ. Ostanke tega zidu in odlomke hišnega ometa ter oglja smo pripisali stavbni ruševini (stavba 1a, sl. 3, 7).

Horizontalno položene lapornate plošče, odlomki hišnega lepa in sloji naloženega kamenja vzhodno od stavbe 1 so nakazovali obstoj tretje halštatskodobne naselbinske strukture (sl. 3, stavba 2). Ruševina le-te je bila z zahodne, južne in vzhodne strani vkopana v ilovnato plast SE 3 (sl. 8).

Sonda 2/2 je bila izkopana na skrajnem severovzhodnem delu terase (sl. 3, 4). V osrednjem predelu te sonde je na konglomeratni osnovi ležalo več apnenčastih balvanov, velikosti od 0,50–1 m. Na vzhodni strani je balvane prekrivala plast ilovice, na katero so bile položene lapornate plošče. Na zahodnem delu pa so nad balvani ležali v več

³ Na Tolminskem izraz "gura" pomeni travnik za hišo, ponavadi v bližini vode, gl. npr. Čujec Stres 1993, 180.

⁴ Izkopavanje je trajalo od 7. 8. 2001 do 23. 8. 2001. Ekipo: M. Mlinar, D. Svoljšak, R. Klasinc, M. Knave, B. Laharnar, G. Rutar, S. Gaberšček, I. Volarič-Feo.

Sl. 4: Most na Soči – Maregova gura. Tloris sond 1/4 in 2/2 z vrisanimi stavbnimi ruševinami. M. = 1:100.

Fig. 4: Most na Soči – Maregova gura. Ground plan of sample trench 1/4 and 2/2 with building remains. Scale = 1:100.

plasteh naloženi ploščati kamni. Ti so tvorili jasno linijo zidu, ki se je nadaljevala proti jugozahodu. Na skrajnem južnem delu sonde je zid ležal neposredno na plasti sterilne ilovice. Zid v sondi 2/2 in ob njem odkrito železnodobno keramiko, odlomke hišnega lepa, bronasto iglo fibule, kamnit brus ter živalske kosti smo označili kot stavbo 3 (sl. 9).

ŠTULČEV KUK

Jugozahodno od pokopališke cerkvice sv. Mavra na Mostu na Soči leži grič Muniho kuk,⁵ s katerega je imeniten razgled tako na Soško kot tudi na Idrijsko dolino. Na tej lokaciji in v neposredni bližini je bilo opravljenih že nekaj manjših arheoloških raziskav.⁶ Na jugozahodnem, prisojnem delu Munihovega kuka, stoji na terasasti izravnavi po prvi svetovni vojni zgrajena Štulčeva hiša (Most na Soči 27). Jugozahodno od nje smo ob zaščitnih arheoloških izkopavanjih ob gradnji kanala PFK 14 odkrili arheološke najdbe.⁷ Lokacijo smo poimenovali Štulčev kuk.⁸ Najdbe na tem mestu ne presenečajo, saj je o odlomkih lončenih posod, glinastih svitkov in živalskih kosti, odkritih ob poti proti Sv. Mavru, že leta 1887 v farni kroniki poročal župnik Alojzij Carli.⁹

Izkopno polje, dolžine 35 m in širine 1 m, smo razdelili na kvadratne enote velikosti 5 × 5 metrov in jih oštevilčili od 1 do 8 (sl. 10). Znotraj posameznih enot so bile izkopane sonde različnih velikosti. Arheološko zanimiv je bil prehod slemena v ravnico pred Štulčevo hišo, kjer smo v sondah 5–7 odkrili odlomke lončenine in hišnega ometa. Na jugovzhodnem delu izkopa (kv. 5 in 6) je bil odkrit zid, grajen v suhozidni tehniki (sl. 11). Ohranjen je bil v višini 0,50 m in dolžini dveh metrov. Z jugozahodne strani se je zid zaključil s kamnito

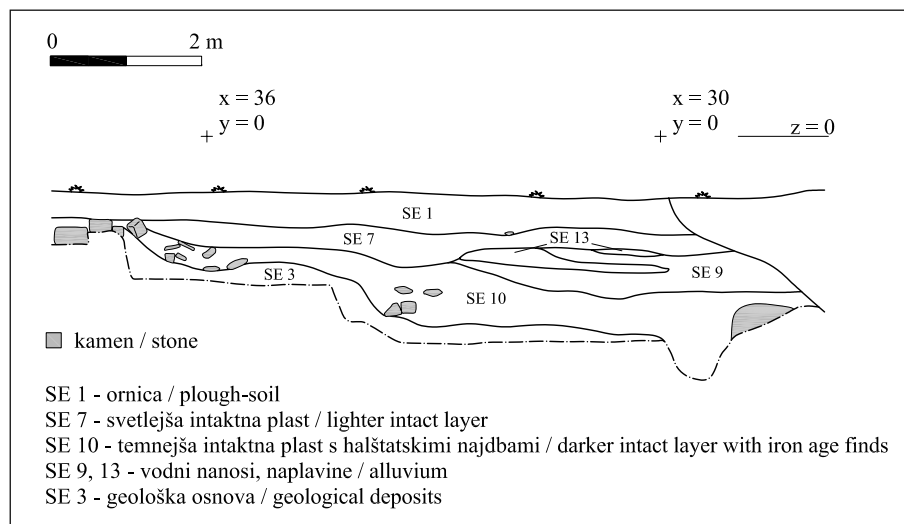
⁵ Na Tolminskem so "kuki" grički ali nižji hribi, gl. tudi *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana 1995, 465.

⁶ Med arheološkim nadzorom na južnem predelu Munihovega kuka sta D. Svoljšak in B. Žbona Trkman leta 1994 dokumentirala ostaline rimskodobne stavbe (Svoljšak 1994; Mlinar 2002, 15–16). Na jugozahodnem območju Munihovega kuka smo na rimskodobno arhitekturo naleteli tudi med zaščitnimi raziskavami Tolminskega muzeja leta 2004 (Knavs, Mlinar 2006, 115–117). Med zaščitnim sondiranjem na južnem delu Munihovega kuka, na terasi neposredno nad teniškim igriščem (parc. št. 47/1, k. o. Most na Soči, lastnik R. Taljat), ni bilo odkritih arheoloških sledov. Domnevamo, da ta terasa v arheoloških obdobjih ni bila neposredno vključena v poselitveni areal naselbine in je verjetno služila v kmetijske namene (Mlinar 2007).

⁷ Izkopavanje je med 27. 8. in 29. 8. 2001 izvedla ekipa: M. Mlinar, R. Klasinc, B. Laharnar, N. Grum, S. Gaberšček, I. Volarič-Feo.

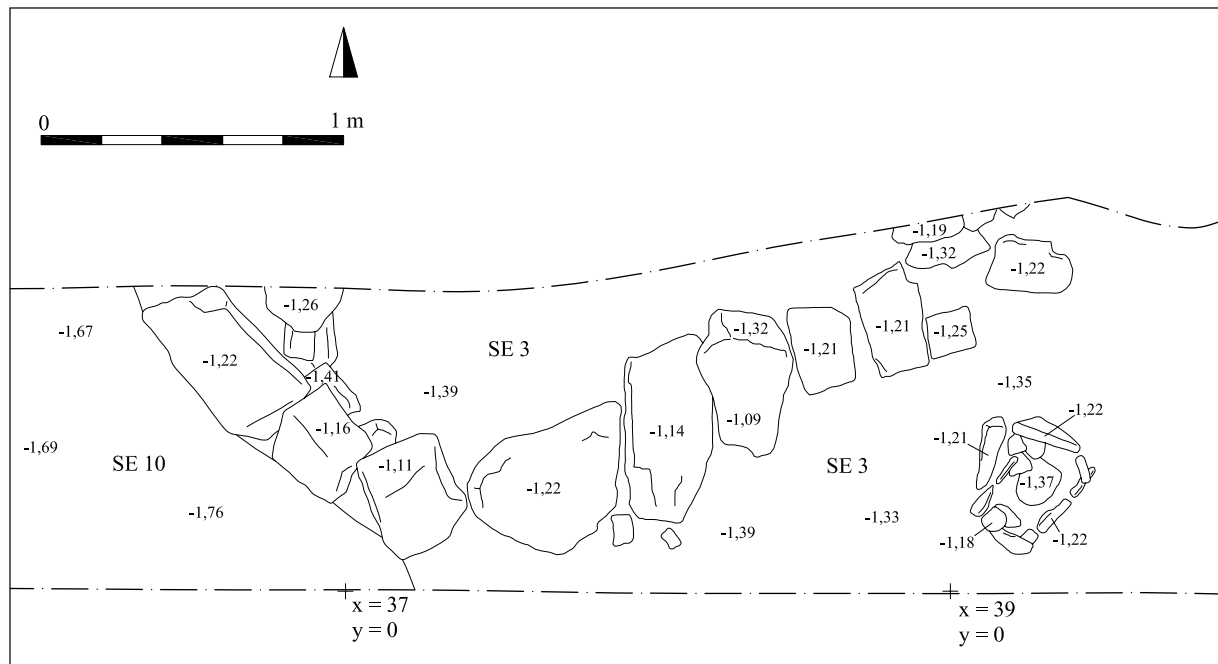
⁸ Mlinar 2002, 34.

⁹ Carli 1878–1891, poročilo za leto 1887; Svoljšak 1983, 31.

Sl. 5: Most na Soči – Maregova gura. Južni profil v sondi 1/4. M. = 1:100.

Fig. 5: Most na Soči – Maregova gura. South profile in sample trench 1/4. Scale = 1:100.

Sl. 6: Most na Soči – Maregova gura, sonda 1/4. Tloris stavbne ruševine 1 z jamo za stojko. M. = 1:25.

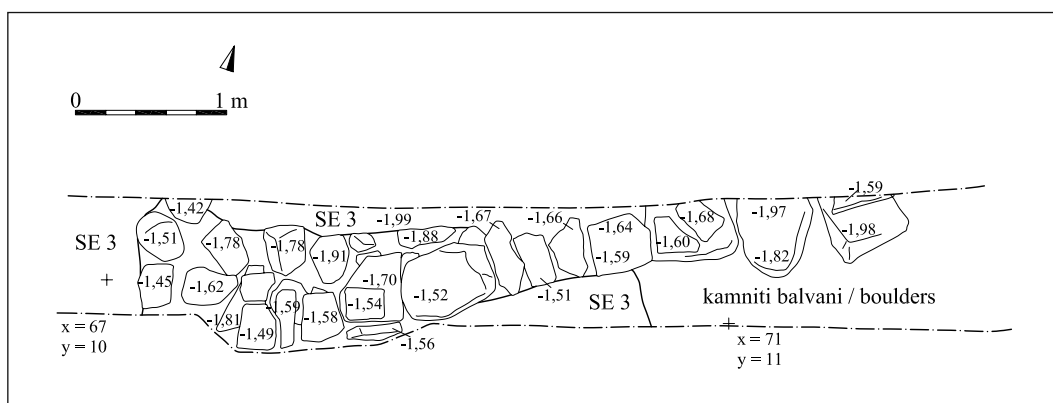
Fig. 6: Most na Soči – Maregova gura. Ground plan of building Nr. 1 remains with post-hole. Scale = 1:25.

ploščo, obdano z vertikalno postavljenimi laporji. Ti so tvorili ležišče položenemu tramu. Njegovi zogleneli ostanki so bili ohranjeni in situ (sl. 12).¹⁰ Ob zidu so bili odkriti lončenina in odlomki hišnega lepa, v zidu pa tudi odlomek žrnelj, sekundarno uporabljen kot gradbeni element. Odkrite najbe smo označili kot stavbo 1 (sl. 10, stavba 1).

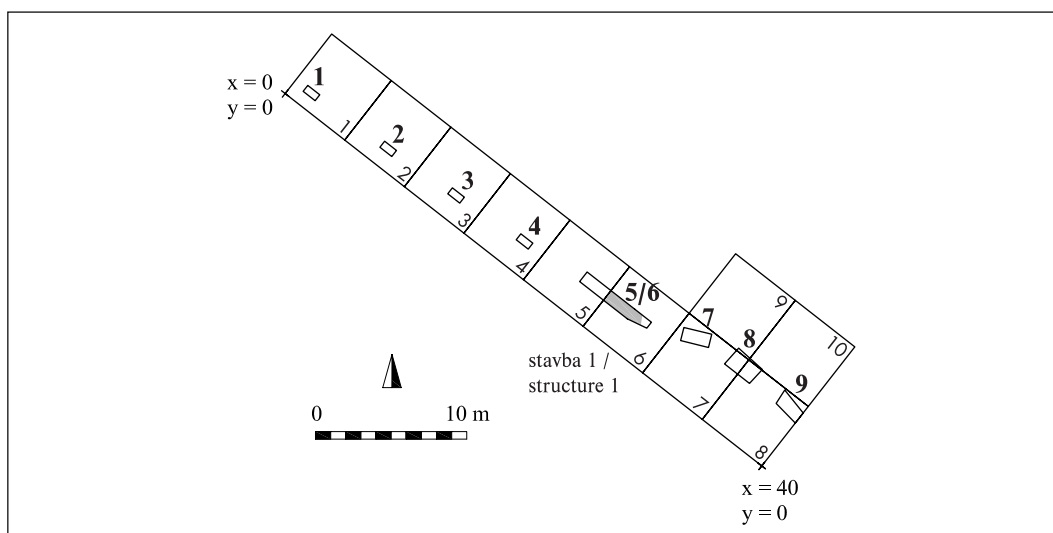
¹⁰ Antrakotomske analize, ki jih je opravila dr. Metka Culiberg (Inštitut za biologijo ZRC SAZU, Ljubljana), so pokazale, da je bil tram izdelan iz jelke.

PLAC

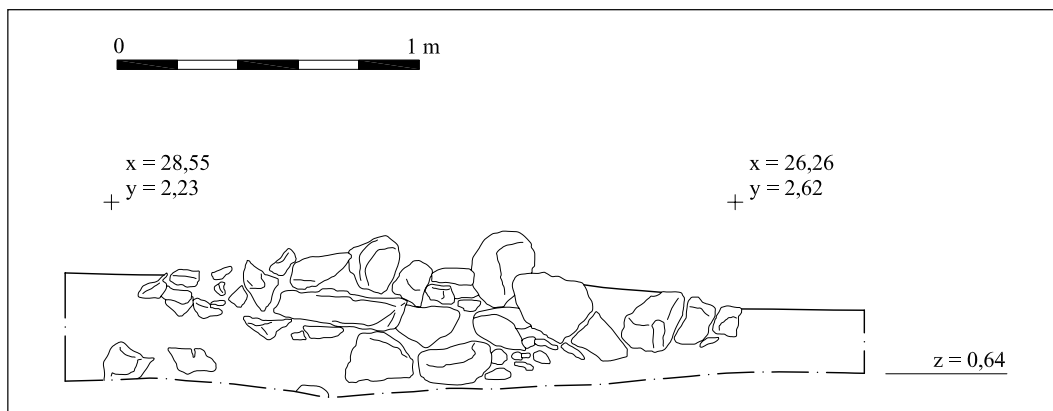
Na Placu, pred današnjo stavbo Most na Soči 60a, je strojni izkop kanala razkril zid, grajen iz kamnov in vezan z malto. Izkop je spremljal in dokumentiral arheolog Drago Svoljšak. Zid je bil širok 1,10 metra in v višino ohranjen 1,5 metra. Gre za ostanke stene in temeljev novoveške stavbe, domnevno iz 18. stoletja. Šele po čiščenju južnega in severnega profila jarka pa je bilo moč prepoznati

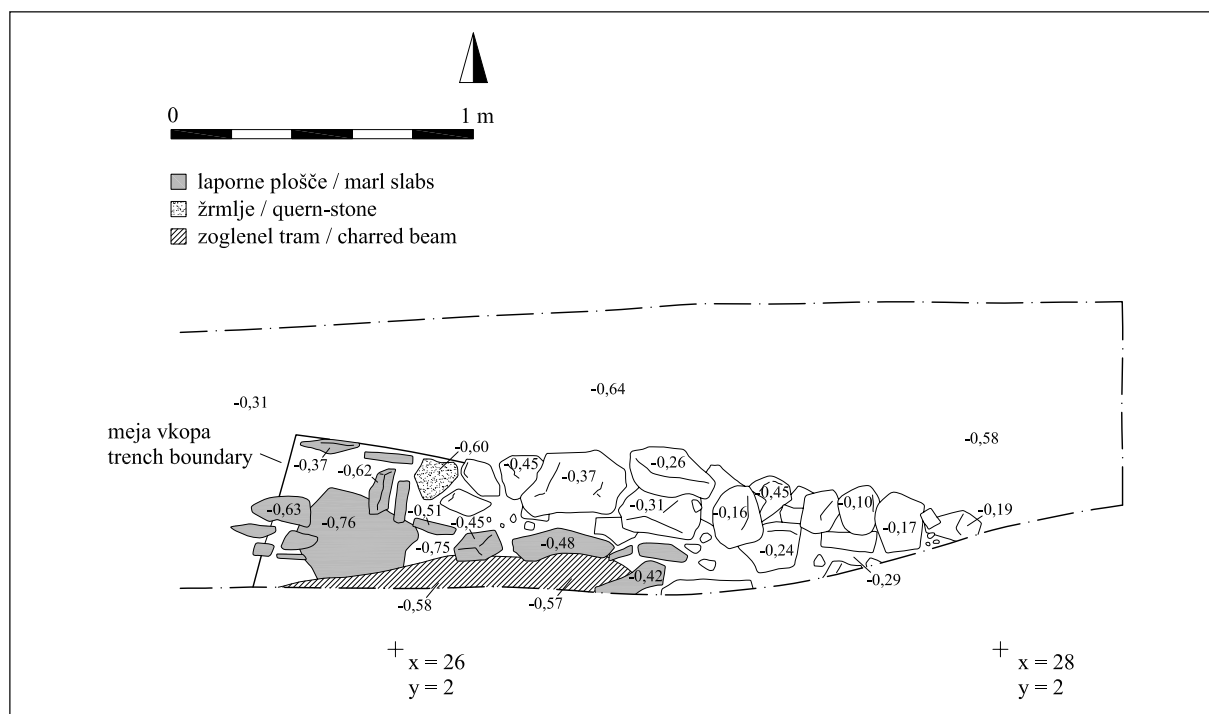
Sl. 9: Most na Soči - Maregova gura, sonda 2/2. Stavba 3. M. = 1:50.
Fig. 9: Most na Soči - Maregova gura, trench 2/2. Building 3 remains. Scale = 1:50.

Sl. 10: Most na Soči - Štulčev Kuk. Načrt izkopnega polja z označenimi sondami (1-9) in lokacijo stavbe 1. M. = 1:500.
Fig. 10: Most na Soči - the Štulčev Kuk. Archaeological excavation plan with sample trenches (1-9) and location of building 1 remains. Scale = 1:500.

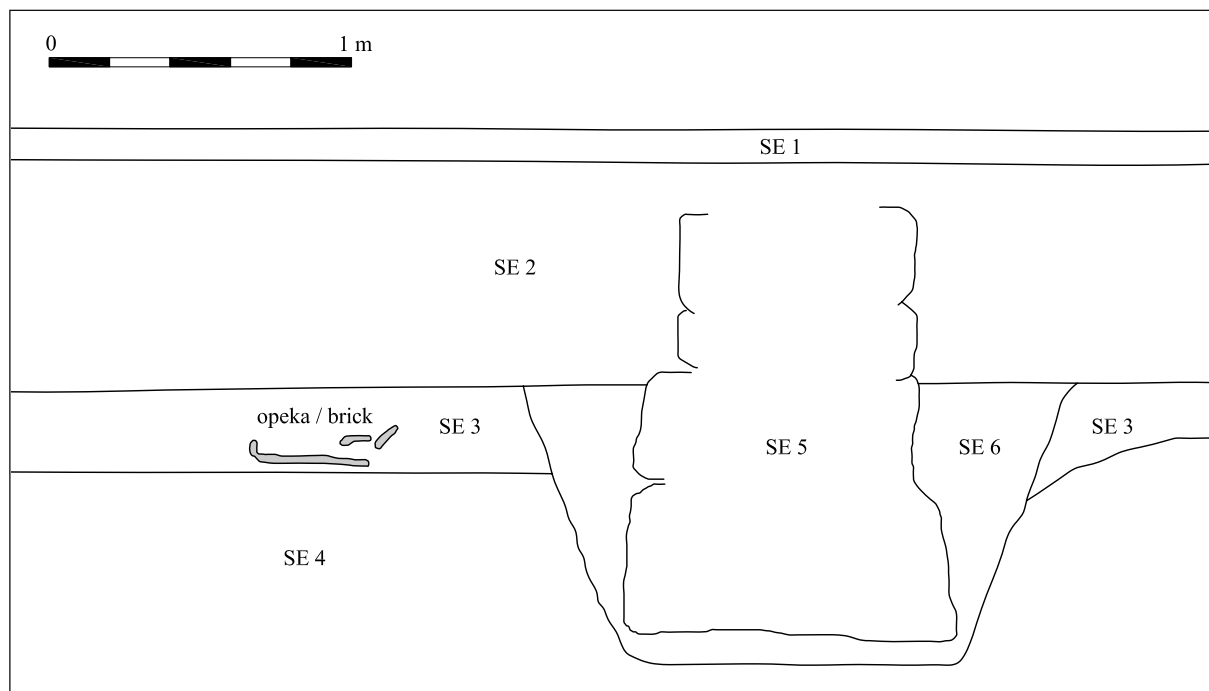

Sl. 11: Most na Soči - Štulčev Kuk, sonda 5/6. Jugo-zahodni profil drenažnega zidu. M. = 1:25.
Fig. 11: Most na Soči - the Štulčev Kuk, trench 5/6. South-west profile of the drainage wall. Scale = 1:25.

Sl. 12: Most na Soči - Štulčev Kuk, sonda 5/6 (kv. 5 in 6). Ostaline severnega in zahodnega drenažnega zidu, temeljnega vogalnega kamna ter zогlenel temeljni tram hiše (po Mlinarju 2002, sl. 30). M. = 1:25.

Fig. 12: Most na Soči - the Štulčev Kuk, trench 5/6 (kv. 5 in 6). The remains of the north and the west drainage walls, the corner stone of the foundation and the charred wooden beam of building Nr.1 (after Mlinar 2002, Fig. 30). Scale = 1:25.

Sl. 13: Most na Soči - Plac. Skica severnega profila. SE 1 - asfalt, SE 2 - recentno nasutje, SE 3 - temna rimskodobna plast s tegulami, SE 4 - grušč, SE 5 - zid, SE 6 - polnilo izkopa za temelj. M. = 1:25.

Fig. 13: Most na Soči - Plac. North profile drawing. SE (stratigraphic unit) 1 - asphalt, SE 2 - recent rubble, SE 3 - dark Roman layer with tegulae, SE 4 - rubble, SE 5 - wall, SE 6 - filling of the foundation hole. Scale = 1:25.

OPREDELITEV NAJDB

Med arheološkim nadzorom in zaščitnimi raziskovanji leta 2001 so bile na Mostu na Soči poleg stavbnih ostankov odkrite drobne kovinske, predvsem pa keramične najdbe.

Na Maregovi guni je bilo v stavbi 1a najdenih nekaj odlomkov bronastih fibul (*t. 1: 1–9*), med katerimi prepoznamo trakasto fibulo (*t. 1: 1,2*). Ta je značilna za horizont Sv. Lucija IIb oz. za konec 6. in začetek 5. stoletja pr. n. št.¹³ V isti plasti so ležali tudi odlomki bronastih ingotov (*t. 1: 12,14*) in del bronaste ugate sekire (*t. 1: 13*). V sklopu železnodobne stavbe 1a so bili še odlomki glinastih ometov, keramičnih posod in kamnitih žrmelj (*t. 1: 15*). Glinast omet je značilen okras notranjega ostenja stavb premožnejših železnodobnih Posočanov. Ometi so bili velikokrat okrašeni predvsem z geometrijskimi vzorci, meandri, trikotniki, spiralami in kvadrati. Nekaj jih je tudi neokrašenih. Na Maregovi guni je bilo odkritih nekaj kosov ometa, okrašenih z vrezanim geometrijskim motivom (*t. 1: 16–20*).¹⁴ Primerljivih glinastih kosov bližnja železnodobna najdišča skoraj ne poznajo, izstopa okrašen odlomek z najdišča Montereale Valcellina, datiran v 5. st. pr. n. št., ter odlomek z vrezanimi linijami iz Pavšlarjeve hiše v Kranju.¹⁵

Najboljše primerjave celotnemu keramičnemu gradivu z Maregove gune zagotovo predstavljajo najdbe s sistematičnih raziskav Goriškega muzeja, odkrite znotraj ruševin železnodobnih stavb na Mostu na Soči.¹⁶ Med posodjem iz stavbe 1a je največ loncev. Odlomek na vretenu izdelanega lonca ima ostenje okrašeno z vertikalnimi in horizontalnimi vrezi (*t. 1: 23*), kar je primerljivo okrasu lonca iz železnodobne stavbe v Montereale Valcellini iz 6. ali 5. st. pr. n. št.¹⁷ Lonca s poševno izvihanimi ustji z oglatim prehodom iz vratu v ostenje iz stavbe 1a (*t. 1: 24; t. 2: 25*) imata primerjave v železnodobni keramiki s Sv. Katarine nad Novo Gorico. Kot ugotavlja Drago Svoljšak, je prav ta tip trdno žgane

lončenine z gosto primesjo drobnega peska in svetlejšimi barvnimi toni značilnost železnodobnega Posočja.¹⁸ Oblikovno in tehnološko lahko kot tipično svetolucijsko železnodobno keramiko prepoznamo tudi odlomka lončkov iz stavbe 1a (*t. 2: 26,27*), saj je bil identičen primerek odkrit tudi med sistematičnimi naselbinskimi raziskavami v hiši 3 na Mostu na Soči.¹⁹ Glede na opredelitev najdb lahko ruševino stavbe 1a umestimo v 6. st. pr. n. št.

Nad železnodobno plastjo SE 10 oz. stavbo 1a je ležala mlajša plast (SE 7). Ob manj izpovednih keramičnih kosih sta bila v njej odkrita odlomka bronastega šila s kvadratnim presekom (*t. 2: 29*) in bronaste šivanke z okroglim presekom (*t. 2: 30*). Tipološko lažje opredeljiv je lonec z metličasto okrašenim ostenjem, predvsem oblika njegovega ustja in ramena (*t. 2: 31*). Gornji del posode je primerljiv s številnimi lonci, odkritimi v poznoantičnih višinskih naselbinah širom Slovenije (npr. Kučar nad Podzemljem, Korinjski hrib nad Velikim Korinjem) in na avstrijskem Koroškem (Teurnia).²⁰ Časovno opredelitev te plasti omogoča tudi odlomek sedlastega ustja (*t. 2: 39*). Primerljive najdbe s Starega gradu nad Podbočjem in kamniškega Malega gradu nakazujejo, da je bil prostor Maregove gune obljuden tudi v 13. ali 14. stoletju, saj so večkrat profilirana ustja posod značilna za srednjeevropski prostor tega časa.²¹ Zanimiv detajl odtisa drevesnih letnic na spodnji površini dna lončka (*t. 2: 37*) smo našli tudi na poznoantični keramiki z Martinj hriba.²² Najdbe torej opredeljujejo plast SE 7 v čas od pozne antike do visokega srednjega veka.

Na območju stavbe 1 na Maregovi guni je bila najdena le peščica najdb. Odlomka keramičnega posodja (*t. 2: 40,41*) in keramično vretence (*t. 2: 42*) nedvomno sodijo v železno dobo, težje pa jih je natančneje časovno opredeliti.

Odlomek ostenja z neprekinjenim horizontalno potekajočim rebrom (*t. 3: 47*), odkrit znotraj ruševine stavbe 2 z Maregove gune, pripada hrambeni posodi, pitosu. Podoben svitek kot na Maregovi guni (*t. 3: 50*), po zunanji strani okrašen z odtisom prsta, je bil na samem Mostu na Soči že najden v eni izmed raziskanih halštatskodobnih hiš.²³ Tako pitosi kot keramični svitki so pogoste naselbinske najdbe v kontekstu posoškega mlajšega halštata.

¹³ Teržan, Trampuž 1973, 430–432, t. 16.

¹⁴ Svoljšak 1974, 19; Gabrovec 1983, 19; Žbona Trkman, Svoljšak 1981.

¹⁵ Montereale Valcellina (Tasca 1996, 427, kat. št. 46); Pavšlarjeva hiša – Kranj (Rozman 2004, t. 13: 10). Drugače je interpretiran z motivom spirale okrašen glinast odlomek iz Oderza. Gre za del velike hrambene posode (Tasca 1996, 120, sl. 11: 95).

¹⁶ Svoljšak 1974, 5–23; Svoljšak 1979, 267–269; Žbona Trkman, Svoljšak 1981; Gabrovec 1984, 19. Rezultati naselbinskih izkopavanj Goriškega muzeja med leti 1971 in 1984 še niso objavljeni. Najdbe hrani Goriški muzej, nekaj keramičnih posod je vključenih v stalno postavitev razstave *Naplavine obsoške zgodovine* v Tolminskem muzeju.

¹⁷ Corazza 1996, 432, sl. 17: 60.

¹⁸ Svoljšak 1990, 43, t. 2: 13–15, 17–20.

¹⁹ Žbona Trkman, Svoljšak 1981, kat. št. 11.

²⁰ Dular et al. 1995, t. 82: 9; Ciglencečki 2000, sl. 102; Rodriguez 1997, t. 1: 2; t. 2: 11.

²¹ Guštin, Cunja, Predovnik 1993, 57, sl. 20: 5,6; Štular 2005, 443, tab. 1; id. 2007, 389, t. 7: 8.

²² Leben 1990, t. 15: 258.

²³ Svoljšak 1974, t. 11: 2.

Tudi z območja ruševine stavbe 3 na Maregovi guni je bilo najdenih kar nekaj odlomkov keramičnega posodja. Med njimi je časovno najbolj izpovedna skleda (*t. 3: 54*). Njej podobni sta bili odkriti v mlajšeželeznodobni plasti Starega gradu nad Pobočjem kot tudi na železnodobni naselbini na Pošteli nad Razvanjem.²⁴ Opredelitev plasti omogočata tudi odlomka ustja prostoročno izdelane posode (*t. 3: 52*) in dna lončka (*t. 3: 58*). Glede na primerjave iz Stične in Mosta na Soči sta oba halštatskodobna.²⁵

Vse najdbe na lokaciji Štulčev kuk (*t. 4: 65–70*) so bile odkrite v sklopu stavbe 1 (*sl. 10–12*).

Oblikovno bolj izpoveden je le odlomek keramične sklede (*t. 4: 65*), ki bi ga glede na fakturo in primerjave iz Fornač, Sermina in najdišča Colle Mazeit lahko umestili v zgodnjerrimski čas od sredine 2. st. pr. n. št. do 1. st. n. št.²⁶

ZAKLJUČEK

Z zaščitnimi izkopavanji na Maregovi guni je bil arheološko prvič raziskan zaključek pomola med Sočo in Idrijco. Rezultati potrjujejo predvidevanja ZVKD Slovenije, OE Nova Gorica in Draga Svovljšaka, dolgoletnega raziskovalca Mosta na Soči, o železnodobni poselitvi terase. Izsledki naših raziskav znatno povečujejo območje do sedaj znane železnodobne poselitve na najdišču Most na Soči.

Na Maregovi guni so bili odkriti ostanki štirih stavb (*sl. 3, 4*). Zaradi omejene širine izkopanih sond je težje opredeliti, katerim elementom ostaline pripadajo – temeljem hiš ali drenažnim zidovom. Koncentracija arhitekturnih elementov in drobne arheološke najdbe kažejo na izrazitejšo poselitev osrednjega in vzhodnega predela terase. Usmeritev odkritih stavbnih ostalin nakazuje potek zidov v smeri severovzhod–jugozahod²⁷ in se ne ujema s trenutno konfiguracijo terena.

Pod večjo skalo, v vkopu (*sl. 5*) z območja stavbe 1a, so bili v plasti s halštatskodobnimi najdbami odkriti manjši kosi odpadnega brona, dva večja odlomka bronastih ingotov (*t. 1: 12,14*) ter odlomek bronaste sekire (*t. 1: 13*). V zgornjem delu iste plasti so bili najdeni še odlomki fibul (*t. 1: 1–9*), kosi žlindre, železovega volka ali gobe in

obrobni, jalovi deli železnih ingotov trikotne oblike. Najdbe povezujemo s proizvodnjo, predelovanjem ali namernim odlaganjem bronastih in železnih predmetov. Odkrite najdbe ter bližina vode in lesa kažejo, da smemo v neposredni bližini predvidevati metalurški obrat.²⁸

Zid z najdišča na Štulčevem kuku interpretiramo kot severni drenažni zid stavbe, ki se nadaljuje proti jugu, a je ostala neraziskana. Zahodni del zidu se zaključuje z vogalom, ki ga je nakazovala horizontalno položena plošča. Obdana je bila z vertikalno postavljenimi laporji (*sl. 11*), ki so tvorili ležišče tramu.

Arheološka slika Mosta na Soči je bogatejša tudi za rimskodobno plast z najdbami, odkrito v središču današnjega naselja, Na Placu. Nedvomno gre za ruševino rimske hiše, ki je stala na območju današnjih stavb Most na Soči 60 in 60a. V neposredni bližini je bil ob izkopu kanala namreč odkrit tudi odlomek rimskodobne sklede (*t. 4: 76*).

Nekaj odlomkov neopredeljive železnodobne keramike je bilo odkritih tudi med arheološkim nadzorom izkopa kanala na poti, ki vodi iz novega dela naselja proti pokopališču. Tam odkriti keramični odlomki in odlomki železnodobnih ometov nakazujejo bližino železnodobne stavbe (*t. 4: 71–75*).²⁹

KATALOG

Uporabljene okrajšave:

p.: premer

d.: dolžina

v.: višina

deb.: debelina

š.: širina

vel.: velikost

inv. št.: inventarna številka

kat. št.: kataloška številka

TM: Tolminski muzej

Maregova guna stavba 1a

Tabla 1

1. Odlomek loka in peresovine trakaste fibule. Lok se trakasto razširja in je na vrhu ornamentiran s prečnim vrezom, peresovina ima tri navoje. Ohranjena d. 2,06 cm, š. loka 0,33–0,98 cm, š. peresovine 0,64 cm; TM, inv. št. 240.

2. Zaključek noge bronaste fibule s pestičasto odebelitvijo. D. 2,7 cm, deb. odebelitve 0,7 cm; TM, inv. št. 259.

²⁴ Guštin, Cunja, Predovnik 1993, sl. 8: 29; Teržan 1990, t. 35: 14.

²⁵ Gabrovec 1994, t. 5: 9; Svovljšak 1974, t. 10: 11.

²⁶ Stokin 1992, t. 3: 1; Josipovič, Stokin, Horvat 1997, 26, t. 3: 19; Vanacci Lunazzi 2003, sl. 7: 9.

²⁷ Takšna usmeritev je izpričana tudi pri ostalih že raziskanih železnodobnih stavbah z Mosta na Soči (prim. Svovljšak 1999, 272; Svovljšak 2001a, 134–135).

²⁸ Mlinar 2002, 33. Delavnice za predelavo železa so bile raziskane tudi znotraj železnodobne naselbine na Mostu na Soči (Svovljšak 1999, 280), primerljivo situacijo in interpretacijo ponuja železnodobno najdišče Montereale Valcellina (Corazza 2006, 28–33).

²⁹ Mlinar 2002, 43, kat. št. 13.

3. Odlomek bronaste pločevine – del noge fibule. Vel. 1,2 × 0,6 cm, deb. 0,06–0,12 cm; TM, inv. št. 260.
4. Ležišče za nogo bronaste fibule. D. 1,54 cm, š. 0,4–0,5 cm; TM, inv. št. 237.
5. Odlomki bronaste peresovine fibule. TM, inv. št. 257.
6. Bronasta igla fibule. D. 3,5 cm, deb. do 1,7 cm; TM, inv. št. 253.
7. Bronasta igla fibule. D. 4,5 cm, deb. 0,2–0,3 cm; TM, inv. št. 261.
8. Bronasta igla fibule. D. 5,23 cm, deb. 0,15–0,25 cm; TM, inv. št. 252.
9. Bronasta igla fibule. D. 5,8 cm, deb. 0,2 cm; TM, inv. št. 249.
10. Bronasta prevrtana kroglica. P. 0,75 cm, p. luknjice 0,4 cm, š. do 0,43 cm; TM, inv. št. 262.
11. Zvita bronasta žica pravokotnega preseka in pravokotne oblike. D. 1,66 cm, š. 1,14 cm, deb. žice 0,1–0,35 cm; TM, inv. št. 258.
12. Odlomek brona – ingot. Vel. 3,5 × 1,8 cm, deb. 0,4 cm; TM, inv. št. 254, Mlinar 2002, kat. št. 2.
13. Odlomek brona – ingot. Proti vrhu se z obeh strani močno zoža v obliki rezila. Vel. 2,8 × 1,8 × 1,2 cm; TM, inv. št. 247, Mlinar 2002, kat. št. 1.
14. Odlomek brona nepravilne oblike – ingot. Vel. 2,9 × 2,8 cm, deb. 1 cm; TM, inv. št. 246, Mlinar 2002, kat. št. 2.
15. Del kamnitih žrmelj iz peščenca sive barve. Vel. 35 × 25 × 11 cm; TM, inv. št. 223, Mlinar 2002, kat. št. 7.
16. Odlomek okrašenega glinastega hišnega lepa. Notranja in zunanja površina rumene do opečnate barve. Po zunanji površini je okrašen z vrezanim vzorcem geometrijskih likov – kvadratov, ki so ohranjeni le do polovice in si sledijo od manjšega v sredini proti večjim. D. 26 cm, š. 17 cm, deb. do 4 cm; TM, inv. št. 221, Mlinar 2002, kat. št. 8.
17. Odlomek hišnega lepa, okrašenega s polkrožnim vrezom. Zunanja in notranja površina opečnate barve, v prelomu siva. D. 6,8 cm, deb. 5,5 cm, ohranjena š. 3,3 cm; TM, inv. št. 236.
18. Odlomek glinastega hišnega ometa. Po zunanji površini ornamentiran z vrezano horizontalno in polkrožno linijo. Vel. 5,6 × 5,5 × 2,7 cm; TM, inv. št. 222, Mlinar 2002, kat. št. 9.
19. Odlomek glinastega hišnega ometa. Na zgornji površini je vrezan geometrijski ornament – meander. Vel. 5 × 3,3 × 2,1 cm; TM, inv. št. 292.
20. Odlomek glinastega hišnega lepa. Na zgornji površini je okrašen z vrezanimi koncentričnimi krogi. Vel. 3,6 × 2,1 cm; TM, inv. št. 700.
21. Odlomek glinastega hišnega ometa oglate oblike. Zunanja površina opečnate barve, notranja sive. Vel. 3,7 × 3,2 cm; TM, inv. št. 263.
22. Odlomek glinastega hišnega ometa opečnate barve, v prelomu sive. Vel. 5,8 × 5 cm; TM, inv. št. 230.
23. Del ustja z ostenjem lonca, izdelanega na ročnem vretenu. Notranja in zunanja površina opečnate barve, v prelomu svetlo rjave barve. Po ostenju je okrašen s horizontalnimi in vertikalnimi vrezji. P. ustja 12,8 cm, deb. ostenja 0,5 cm; TM, inv. št. 265.
24. Odlomek ustja z delom ostenja prostoročno izdelanega lonca. Notranja in zunanja površina opečnate do sive barve, v prelomu sivorjave barve. P. ustja 15 cm, deb. ostenja 0,5 cm; TM, inv. št. 269.

Tabla 2

25. Odlomek ustja z delom ostenja prostoročno izdelanega lonca. Zunanja površina zagljena in prežgana. Notranja površina opečnate barve, zunanja sive, v prelomu opečnate barve; TM, inv. št. 227.
26. Odlomek ustja z ostenjem prostoročno izdelanega lončka. P. ustja 6,7 cm; TM, inv. št. 234.

27. Odlomek dna z nakazanim ostenjem prostoročno izdelanega lončka. Deb. dna 1 cm, p. dna 3,3 cm; TM, inv. št. 291.

28. Odlomek ustja z ostenjem prostoročno izdelane posode. Š. ostenja 0,6 cm; TM, inv. št. 290.

Maregova gura

SE 7

Tabla 2

29. Odlomek bronastega šila kvadratnega preseka, ki se trnasto zaključuje. D. 3,28 cm, š. 0,26–0,45 cm; TM, inv. št. 243.
30. Bronasta igla šivanke. D. 5,98 cm, 0,2–0,3 cm; TM, inv. št. 241.
31. Odlomek ustja z delom ostenja keramičnega lonca, narejenega na lončarskem vretenu. Zunanja in notranja površina opečnate do sive barve. Ustje močno izvihano, ostenje ornamentirano z metličanjem oz. glavničanjem. P. ustja 13,6 cm, deb. ostenja 0,6 cm; TM, inv. št. 285.
32. Odlomek ustja z delom ostenja prostoročno izdelanega lonca. Notranja površina sive, zunanja opečnate barve. Deb. ustja 0,67 cm, deb. ostenja 0,9 cm; TM, inv. št. 232.
33. Odlomek ostenja lonca, narejenega na lončarskem vretenu. Notranja in zunanja površina rjavosive barve, v prelomu rjava. Odlomek je po zunanji površini ornamentiran z glavničanjem. TM, inv. št. 268.
34. Odlomek ustja z ostenjem prostoročno izdelanega lončka. Pod ustjem so na zunanji steni horizontalni vrezi. Notranja in zunanja površina opečnate barve, v prelomu siva. P. ustja 7,3 cm, deb. ustja 0,57 cm, deb. ostenja 0,66 cm; TM, inv. št. 281.
35. Odlomek ustja z delom ostenja prostoročno izdelanega lončka. Notranja in zunanja površina rjavo sive barve, v prelomu sive. P. ustja 8,5 cm, deb. ustja 0,56 cm, deb. ostenja 0,65 cm; TM, inv. št. 282.
36. Odlomek ustja z delom ostenja prostoročno izdelanega lonca. Notranja in zunanja površina temno siva, v prelomu temno siv. P. ustja 10,7 cm, deb. ustja 0,47 cm, deb. ostenja 0,55 cm; TM, inv. št. 283.
37. Odlomek dna in dela ostenja keramičnega lonca, izdelanega na lončarskem vretenu. Na zunanji strani dna so vidni odtisi drevesnih letnic – prenos iz vretena. P. dna 7,7 cm, deb. dna 0,9–1,4 cm, deb. ostenja 0,68 cm; TM, inv. št. 255.
38. Del dna z ostenjem prostoročno izdelanega lonca. Notranja in zunanja površina opečnate barve, v prelomu siva. P. dna 12 cm, deb. dna 0,74 cm, deb. ostenja 0,64 cm; TM, inv. št. 284.
39. Odlomek ustja in ostenja keramične posode. Pod ustjem poteka horizontalno neprekinjeno rebro. Glina groba. Notranja in zunanja površina sive barve. TM, inv. št. 278.

Maregova gura

stavba 1

Tabla 2

40. Odlomek dna z ostenjem prostoročno izdelanega lonca. Glina je slabo prečiščena. Notranja površina rjavosiva, zunanja rumena do opečnata. P. dna 10 cm, deb. dna 0,98 cm, deb. ostenja 0,95 cm; TM, inv. št. 250.
41. Odlomek dna z delom ustja prostoročno izdelanega lončka. Zunanja površina prežgana, sive barve, notranja opečnata do rjava, v prelomu siva. P. dna 7,3 cm, deb. dna 0,78 cm, deb. ostenja 0,8 cm; TM, inv. št. 226.
42. Odlomek glinastega vretenca kroglaste oblike z odprtino na sredini. Glina je slabo prečiščena in vsebuje peščene delce. Vel. odlomka 3,8 × 3 cm, p. odprtine 1,2 cm; TM, inv. št. 225.

Mareгова gunga
stavba 2

Tabla 3

43. Del ustja z ostenjem prostoročno izdelane sklede. Notranja in zunanja površina rjavosive barve, v prelomu rjava. P. ustja 16 cm, deb. ostenja 0,85 cm; TM, inv. št. 266.

44. Odlomek ustja z ostenjem prostoročno izdelanega lonca. Š. ostenja do 1 cm; TM, inv. št. 270.

45. Odlomek ustja z ostenjem prostoročno izdelanega lonca. Š. ostenja 0,8 cm; TM, inv. št. 271.

46. Odlomek ustja z ostenjem prostoročno izdelanega keramičnega lonca. Glina slabo prečiščena. Notranja in zunanja površina opečnate barve. Vel. odlomka 9×5 cm; TM, inv. št. 231.

47. Odlomek ostenja z neprekinjenim horizontalno poteka-jočim rebrom. Notranja in zunanja površina opečnate barve. Vel. odlomka $10 \times 7,4$ cm; TM, inv. št. 224.

48. Odlomek dna z nakazanim ostenjem prostoročno izdelanega lonca. Notranja in zunanja površina opečnata. P. dna 15,5 cm, deb. dna 1,15 cm, deb. ostenja 1 cm; TM, inv. št. 235.

49. Odlomek dna z ostenjem prostoročno izdelanega lonca. P. dna 10 cm, deb. dna 1 cm, deb. ostenja 0,5–0,7 cm; TM, inv. št. 287.

50. Odlomek keramičnega svitka, ki je po zunanji strani okrašen z vtisi prsta. Površina opečnate do sive barve. Vel. $6,5 \times 4,3$ cm; TM, inv. št. 277.

51. Zglajena roževina, katere en konec je odžagan, drug pa razlomljen. Morda del ročaja. D. 6,5 cm, š. 1,4–1,9 cm, deb. 0,9–1,3 cm; TM, inv. št. 267, Mlinar 2002, kat. št. 11.

Mareгова gunga
stavba 3

Tabla 3

52. Odlomek ustja z ostenjem prostoročno izdelane posode. Deb. ustja 0,4 cm, deb. ostenja 0,5–0,6 cm, zunanja površina siva do opečnata, notranja površina opečnata do siva, prelom opečnat; TM, inv. št. 264.

53. Odlomek ustja z ostenjem prostoročno izdelanega lonca. Notranja in zunanja površina rjavosive barve, v prelomu siva. P. ustja 17,5 cm, deb. ostenja 0,67 cm; TM, inv. št. 272.

54. Odlomek ustja z ostenjem keramične sklede. Zunanja površina rjavosiva, notranja temnosiva, prelom temnosiv, deb. ustja 0,5 cm, deb. ostenja do 0,6 cm; TM, inv. št. 286.

55. Odlomek ustja z delom ostenja prostoročno izdelane posode. Notranja in zunanja površina opečnate barve. P. ustja 18,5 cm, deb. ostenja 0,8 cm; TM, inv. št. 288.

56. Del dna z ostenjem prostoročno izdelanega lonca. Površina opečnata, prežgana. Glina slabo prečiščena. P. dna 14,7 cm, deb. dna 1,5 cm, deb. ostenja pribl. 1,6 cm; TM, inv. št. 274.

57. Del dna z ostenjem prostoročno izdelanega lončka. Notranja površina sive, zunanja opečnate do rjave barve. Glina slabo prečiščena. P. dna 7 cm, deb. dna 0,87 cm, deb. ostenja 0,77 cm; TM, inv. št. 275.

58. Odlomek dna z ostenjem prostoročno izdelanega lončka. Glina slabo prečiščena. Zunanja površina rjavosiva, notranja črna, v prelomu črna. P. 7,65 cm, deb. ostenja 0,9 cm, deb. dna 1,1 cm; TM, inv. št. 279.

59. Odlomek dna z delom ostenja prostoročno izdelane posode. Površina sive do opečnate barve. Deb. ostenja 0,62 cm; TM, inv. št. 273.

60. Odlomek hišnega ometa svetlorjave površine. Vel. $5,5 \times 5$ cm; TM, inv. št. 280.

Tabla 4

61. Odlomek keramičnega svitka, v preseku okrogel. Rekonstruiran p. 12,5 cm; TM, inv. št. 276.

62. Keramični predmet rahlo bikonične oblike, v tlorisu okrogel. Na sredini ima luknjo, napravljeno s prstom. P. 3,15 cm, p. luknjice 1,9 cm, v. 1,7 cm; TM, inv. št. 256.

63. Odlomek kamnitega brusa iz peščenca sive barve. Na gornji strani odlomljen. D. 15,2 cm, š. 3,8 cm, deb. 3,1 cm; TM, inv. št. 233, Mlinar 2002, kat. št. 6.

Mareгова gunga
posamična najdba

Tabla 4

64. Odlomek dna čaše iz prozornega stekla z mehurčki. Vel. odlomka $2,8 \times 1,9$ cm; TM, inv. št. 251.

Štulčev kuk

Tabla 4

65. Odlomek ustja z ostenjem prostoročno izdelane keramične sklede. Notranja in zunanja površina opečnate barve. P. ustja 29,5 cm, deb. ostenja 0,64 cm; TM, inv. št. 301.

66. Odlomek ostenja in dela dna prostoročno izdelanega lonca. Notranja in zunanja površina temno siva, prelom temnosiv. P. dna 9,1 cm, deb. dna 0,5 cm, deb. ostenja 0,44 cm; TM, inv. št. 300.

67. Odlomek dna z delom ostenja prostoročno izdelane keramične posode, glina slabo prečiščena. Notranja in zunanja površina opečnate barve. Deb. dna 0,72 cm, deb. ostenja 0,6 cm; TM, inv. št. 304.

68. Odlomek dna z ostenjem prostoročno izdelane posode. Notranja in zunanja površina opečnate barve, v prelomu temnosiva. Deb. ostenja 0,64 cm, deb. dna 0,66 cm; TM, inv. št. 303.

69. Odlomek ostenja s horizontalno potekajočim neprekinjenim rebrom. Notranja in zunanja površina opečnate barve. Vel. $4,5 \times 3$ cm, deb. ostenja brez rebra 0,5 cm; z rebrom 0,83 cm; TM, inv. št. 302.

70. Odlomek kamnitih žrmelj. Vel. $17 \times 11 \times 7$ cm; TM, inv. št. 299, Mlinar 2002, kat. št. 12.

Pot na pokopališče
posamične najdbe

Tabla 4

71. Odlomek glinastega hišnega ometa. Na zgornji površini je vrezan geometrijski ornament – meander. Vel. $4,8 \times 4,1 \times 1,6$ cm; TM, inv. št. 293, Mlinar 2002, kat. št. 13.

72. Odlomek keramičnega svitka. Vel. $4,1 \times 3,6 \times 1,9$ cm; TM, inv. št. 294.

73. Odlomek keramičnega svitka. Vel. $4,5 \times 3,4 \times 2,1$; TM, inv. št. 297.

74. Odlomek keramičnega svitka. Vel. $5,3 \times 4,2 \times 3,3$; TM, inv. št. 298.

75. Odlomek ustja z ostenjem posode. Po zunanji površini ostenja okrašen s prečnimi vrezji. Vel. $3,0 \times 3,1 \times 0,6$ cm; TM, inv. št. 296.

Plac
posamična najdba

Tabla 4

76. Odlomek ustja z ostenjem sklede. P. 15, 4 cm; TM, inv. št. 699.

Zahvale

Risbe tlorisov in profilov so delo Ane Hawlina, Nataše Grum in Draga Svoljšaka, računalniško sta risbe obdelala Mateja Ravnik in Rok Klasinc. Predmete na tablah sta narisala Nataša Grum in Matevž Lavrinc (19, 20, 76). Avtorji prispevka se za trud vsem najlepše zahvaljujemo.

- CARLI, A. 1878–1891, *Kronika fare sv. Lucije na Mostu na Soči* (rokopis/manuscript), Most na Soči. Hrani Župnijski urad Most na Soči.
- CORAZZA, S. 1996, Montereale Valcellina. Reperti ceramici. – V: *La protostoria tra Sile e Tagliamento, Antiche genti tra Veneto e Friuli*, 432–436, Padova.
- CORAZZA, S. 2006, I materiali. – V: S. Corazza, A. Colonnello (ur.), *La casa dell'eta del ferro. Il restauro dei metalli*, 28–33, Montereale Valcellina.
- ČUJEC STRES, H. 1993, Slovar narečnih besed. Dolini Tolminke in Zadlaščice. – V: *Zbornik, Alpski mladinski raziskovalni tabori. Tolmin 1988–1990*, 178–186, Tolmin.
- GABROVEC, S. 1983, Zgodovina raziskovanj. – V: Gabrovec, Svoljšak 1983, 12–25.
- GABROVEC, S. in D. SVOLJŠAK 1983, *Most na Soči (S. Lucia)* 1, Katalogi in monografije 22.
- GUŠTIN, M. 1991, *Posočje v mlajši železni dobi / Posočje in der jüngeren Eisenzeit*. – Katalogi in monografije 27.
- GUŠTIN, M., R. CUNJA, in K. K. PREDOVNIK 1992, *Podbočje, Stari grad*. – Posavski muzej Brežice 9.
- KNAVS, M. in M. MLINAR 2006, Most na Soči (182). – *Varstvo spomenikov* 39–41. Poročila, 115–117.
- LEBEN, F. 1990, Poznoantični kastel vrh Brsta pri Martinj hribu na Logaški planoti. – *Arheološki vestnik* 41, 313–354.
- MARCHESETTI, C. 1886, *La necropoli di S. Lucia presso Tolmino, scavi del 1884*. – Trieste.
- MARCHESETTI, C. 1893, Scavi nella necropoli di S. Lucia presso Tolmino. – *Bollettino della Società Adriatica di Scienze Naturali in Trieste* 15, 3–320.
- MLINAR, M. 2002, *Nove zanke svetolucijske uganke. Arheološke raziskave na Mostu na Soči 2000 do 2001*. – Tolmin.
- MLINAR, M. 2007, Poročilo o predhodnem arheološkem sondiranju ob gradbenih delih na parc. št. 47/1, k. o. Most na Soči (neobjavljeno poročilo, hrani ZVKD Slovenije OE Nova Gorica).
- RODRIGUEZ, H. 1997, Die Zeit vor und nach der Schlacht am Fluvius Frigidus (394 n. Chr.) im Spiegel der südostalpinen Gebrauchskeramik. – *Arheološki vestnik* 48, 153–177.
- ROZMAN, B. 2004, Keramika iz železnodobne naselbine v Kranju (Pavšlarjeva hiša). – *Arheološki vestnik* 55, 55–109.
- SVOLJŠAK, D. 1974, Raziskovanje prazgodovinske naselbine na Mostu na Soči. – *Goriški letnik* 1, 5–23.

- SVOLJŠAK, D. 1979, Most na Soči. – *Varstvo spomenikov* 22, 267–269.
- SVOLJŠAK, D. 1983, Kronologija raziskovanj s topografskimi podatki. – V: Gabrovec, Svoljšak 1983, 29–36.
- SVOLJŠAK, D. 1990, Sv. Katarina nad Novo Gorico. – *Goriški letnik* 17, 33–55.
- SVOLJŠAK, D. 1994, Poročilo o arheoloških raziskavah na Mostu na Soči v letih 1993 in 1994 (neobjavljeno poročilo, hrani Tolminski muzej).
- SVOLJŠAK, D. 1999, Casa di tipo "isontino" a Most na Soči (Slovenia). – V: *I Reti / Die Räter. Atti del simposio, 23–25 settembre 1993, Castello di Stenico, Trento*, Archeologia delle Alpi 5, 269–294, Trento.
- SVOLJŠAK, D. 2001a, Zаметки urbanizma v železnodobni naselbini na Mostu na Soči. – *Arheološki vestnik* 52, 131–138.
- SVOLJŠAK, D. 2001b, Poročilo o arheološkem nadzoru na Mostu na Soči z dne 10. in 12. 9. 2001 (neobjavljeni rokopis, hrani Tolminski muzej).
- ŠTULAR, B. 2005, Lončenina s kamniškega Malega gradu. Izkopavanja leta 1992. – *Arheološki vestnik* 56, 435–452.
- ŠTULAR, B. 2007, Lonci v opremi visokosrednjeveške kuhinje s kamniškega Malega gradu. – *Arheološki vestnik* 58, 375–404.
- TASCA, G. 1996, Elementi in terracotta dall'US 506 (piana età del ferro). – V: *La protostoria tra Sile e Tagliamento, Antiche genti tra Veneto e Friuli*, 427–429, Padova.
- TASCA, G. 1996, Oderzo. I materiali. – V: *La protostoria tra Sile e Tagliamento, Antiche genti tra Veneto e Friuli*, 120, Padova.
- TERŽAN, B. 1990, *Starejša železna doba na Slovenskem Štajerskem / The Early Iron Age in Slovenian Styria* – Katalogi in monografije 25.
- TERŽAN, B. in N. TRAMPUŽ 1973, Prispevek h kronologiji svetolucijske skupine. – *Arheološki vestnik* 24, 416–460.
- TERŽAN, B., F. LO SCHIAVO in N. TRAMPUŽ-OREL 1984, *Most na Soči (S. Lucia)* 1. – Katalogi in monografije 23/1.
- TERŽAN, B., F. LO SCHIAVO in N. TRAMPUŽ-OREL 1985, *Most na Soči (S. Lucia)* 2. – Katalogi in monografije 23/2.
- VANACCI LUNAZZI, G. 2003, Verzeichnis, localita Colle Mazeit, scavi 2003. – V: G. Bandelli, S. Vitri (ur.), *I Celti in Friuli. Archeologia, storia e territorio* 3, Aquileia Nostra 74, 717–736.
- ŽBONA-TRKMAN, B. in D. SVOLJŠAK 1981, *Most na Soči 1880–1980 – sto let arheoloških raziskovanj*. – Tolmin.

Rescue archaeological excavations at Most na Soči in the year 2001
The sites of Mareгова guna, Štulčev kuk and Plac

Translation

INTRODUCTION

Most na Soči lies on a naturally protected rocky crest above the confluence of the Soča and Idrija rivers. Due to its favourable position the area has been settled, with minor

interruptions, from the Bronze Age to the present. Its greatest flowering was experienced by the settlement on the sunny right bank of the Idrija during the Early Iron Age, as the center of the St. Lucia cultural group of the Soča region. The settlement was partially explored in the 70s and 80s of the 20th century,

when the archaeologists of the Nova Gorica museum discovered the ground plans of more than thirty Iron Age houses on the eastern tract of modern Most na Soči. An Iron Age burial ground lay on the shady left bank of the Idrija river and was already systematically explored at the end of the 19th and the beginning of the 20th century.¹

Newer investigations at Most na Soči are taking place under the patronage of the Tolmin museum, which also carried out supervision in the year 2001 during the building and partial reconstruction of a new canal network. The locations of Maregova guna and Štulčev kuk (fig. 1: 1,2), belonging within the complex of the Iron Age settlement, were also archaeologically examined. The museum also carried out archaeological supervision during the settlement excavations at Plac (fig. 1: 3) and along the road leading towards the cemetery (fig. 1: 4). Here small fragments of Iron Age and Roman period ceramics were discovered, however the layers had already been thoroughly mixed or destroyed in places, due to large-scale building activities in the past.²

MAREGOVA GUNA

The fallow ground of Maregova guna³ lies on the left terrace of the Soča, above the present-day reservoir lake at Most na Soči. On the plot of land stands the Marega house (Most na Soči 52a), built on the site of the former farm-house building, while the remaining area has not been built on in the recent past (fig. 2).

The archaeological excavations at Maregova guna were conducted along the line of the drainage canals PFK 7 (exploratory trenches 1/1, 1/2, 1/3, 1/4, 1/5 and 2/1, 2/2, 2/3, 2/4, 2/5, 2/6) and K 14 (trenches 3/1, 3/2, 3/3) with a total length of 130 m and width of 1 m.⁴ At randomly selected locations 14 exploratory trenches were excavated. In this contribution we discuss trenches 1/4, 2/2 and 2/3, which, apart from small finds, were the only ones to also contain architectural remnants (fig. 3, 4).

In trench 1/4, at the bottom of a hollow that had been destroyed by modern-era digging and filled with building materials, we discovered a rich archaeological layer (SE 10; SE = stratigraphic unit) with numerous ceramics from a Hallstatt-period settlement, house plaster, fragments of bronze fibulae and animal bones (fig. 3, 5). In the middle part of the trench

the corner of an Iron Age building structure was investigated (fig. 3, building 1; fig. 4, building 1).

The wall was constructed in a dry-building technique, with the stones laid directly onto a geological layer of loam. The house wall continued in a northerly direction, but lay outside the area of the field of digging. On the southeastern side of the ruin of the building we excavated the remnants of a pit for a pillar, which had been dug directly into the layer of sterile loam and was encircled by vertically placed stone plates. At the bottom of the pit for the pillar a smaller flat stone had been placed, to prevent sinking down of the pillar (fig. 6).

On the western end of trench 1/4 we came across limestone plates, laid down in a line from NE-SW. The remains of this wall and pieces of house plaster and charcoal were ascribed to the ruin of the building (building 1a, fig. 3, 7).

Horizontally laid marl plates, fragments of house plaster and layers of piled up stones east of building 1 indicated the existence of a third Hallstatt-period settlement structure (fig. 3, building 2). This ruin had been buried in the layer of loam SE 3 to the western, southern and eastern side (fig. 8).

Trench 2/2 was excavated on the far northeastern part of the terrace (fig. 3, 4). In the middle part of this trench, on a base of conglomerate, lay several large limestone blocks sized between 0.5–1 m. On the eastern side the blocks were covered by a layer of loam, onto which the marl plates had been laid. On the western end flat stones piled in several layers had been placed above the blocks. These formed the clear line of a wall, which continued towards the southwest. On the far southern end of the trench the wall stood directly on top of the layer of sterile loam. The wall inside trench 2/2 and the Iron Age ceramics discovered alongside it, the fragments of house plaster, the bronze pin of a fibula, a whetstone made of stone and animal bones have together been designated by us as building 3 (fig. 9).

ŠTULČEV KUK

Southwest of the cemetery church of St. Maurus (Sv. Maver) at Most na Soči lies the knoll Munihov kuk,⁵ from which there is an excellent view over both the Soča as well as the Idrija valleys. At this location and in its close vicinity a few smaller archaeological investigations⁶ have already been carried out. On the southwest, sunny part of Munihov kuk, on a terrace-like level, stands the Štulc house (Štulčeva hiša, Most na Soči 27), which was built after World War I. Southwest of it we discovered archaeological finds⁷ in the course of the archaeological protective excavations during the construction of the canal

¹ On the archaeology of Most na Soči see Marchesetti 1886; Marchesetti 1893, 3–320; Teržan, Trampuž 1973; Gabrovec, Svoljšak 1983; Teržan, Trampuž-Orel, Lo Schiavo 1984, 1985; Guštin 1991; Svoljšak 1997; Svoljšak 2001a.

² The supervision and archaeological protective investigations took place according to the agreement with ZVKDS (the Institute for the Preservation of Cultural Heritage), Nova Gorica Regional unit. During supervision the site of Pucarjev rob was also uncovered (fig. 1: 5), which, along with 31 investigated cremated graves, belongs within the complex of an Iron Age burial ground. (Mlinar 2002, 28–32, cat. no. 14–20, 22–23, 26–27). The most noteworthy finds from Pucarjev rob and the sites discussed above are included in the perpetual exhibition *Historical deposits of the Soča region* in the museum of Tolmin and are assessed in the exhibition catalogue *Sveta Lucija – new stigma to the enigma: archaeological excavation at Most na Soči 2000–2001*. The material is kept in the Tolmin museum.

³ In the Tolmin area the expression “guna” denotes a meadow behind a house, usually in the vicinity of water, see eg. Čujec Stres 1993, 180.

⁴ The excavations took place from 7.8.2001 to 23.8.2001. Team: M. Mlinar, D. Svoljšak, R. Klasinc, M. Knava, B. Laharnar, G. Rutar, S. Gaberšček, I. Volarič-Feo.

⁵ In the Tolmin area “kuk” is knoll or low hill, see also the *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana 1995, 465.

⁶ In the course of the archaeological supervision on the southern part of Munihov kuk in 1994, D. Svoljšak and B. Žbona Trkman documented the remains of a building from the Roman era (Svoljšak 1994; Mlinar 2002, 15–16). In the southwestern area of Munihov kuk we also came across architecture from the Roman era during the conservation investigations of the Tolmin museum in 2004 (Knava, Mlinar 2006, 115–117). In the course of sinking exploratory conservation trenches on the southern part of Munihov kuk, on a terrace directly above the tennis courts (plot no. 47/1, mun. of Most na Soči, owner R. Taljat) no archaeological traces were uncovered. We presume that this terrace was not directly included in the living space of the settlement during archaeological periods and was probably used for farming purposes (Mlinar 2007).

⁷ The excavations from 27.8. to 29.8.2001 were carried out by the team: M. Mlinar, R. Klasinc, B. Laharnar, N. Grum, S. Gaberšček, I. Volarič-Feo.

PFK 14. We named the location Štulčev kuk.⁸ The finds at this place are not surprising, as the rector Alojzij Carli⁹ had already made notes about the fragments of earthenware pottery, coils made of clay and animal bones discovered next to the road to St. Maurus in his parish chronicle in the year 1887.

We divided the field of excavation, 35 m in length and 1 m wide, into square units 5 x 5 metres in size and numbered them from 1 to 8 (*fig. 10*). Within the individual units trenches of different sizes were excavated. Of archaeological interest was the transition of the ridge to flat land in front of the Štulc house, where we discovered fragments of pottery and house plaster in trenches 5-7. In the southwestern part of the excavation (squares 5 and 6) a wall was uncovered, constructed in the dry-building technique (*fig. 11*). It was preserved at a height of 0.5 m and length of two metres. On the southwest side the wall ended with a stone plate, surrounded by vertically placed pieces of marl. These formed a bed for the beam laid across them. Its charred remnants were preserved *in situ* (*fig. 12*).¹⁰ Next to the wall, pottery and fragments of house plaster were uncovered, and within the wall a fragment of a grind-stone, secondarily used as a building element; finds defined building 1 (*fig. 10*, building 1).

PLAC

At Plac, in front of today's building Most na Soči 60a, the excavation of a canal by machinery uncovered a wall built of stone and bound with mortar. The excavation was attended and documented by the archaeologist Drago Svoljšak. The wall was 1.10 metres wide and preserved to a height of 1.5 metres. These are the remains of a wall and foundations of a new-era building, presumably from the 18th century. However it was possible to recognize the order of the individual layer only after cleaning of the southern and northern profile of the trench (*fig. 13*). Beneath the asphalt was a recent infill. This was followed by a darker layer up to 0.4 metres in thickness. The findings of bricks and tegulae defined it as from the Roman period.¹¹ Underneath the archaeological layer lay a base of rubble. The new era building had therefore bisected the Roman period layer SE3, which was recognizable in profile as a 9-metre long darker patch of a convex shape. Towards the east it had been destroyed by a recent infill of debris.¹²

CLASSIFICATION OF THE FINDS

During the archaeological supervision and protective explorations in the year 2001 at Most na Soči, small metal and particularly ceramic finds were uncovered alongside the building remnants.

At Maregova guna only a few fragments of bronze fibulae were found in building 1 a (*pl. 1*: 1-9), among which we recognize the banded fibula (*pl. 1*: 1,2). This is characteristic of the horizon of St. Lucia IIb, i.e. the end of the 6th and the beginning of the 5th century BC.¹³ In the same layer also lay fragments of bronze ingots (*pl. 1*: 12,14) and part of a bronze collared axe (*pl. 1*: 13).

Within the complex of Iron Age building 1a there were also fragments of loam plaster, ceramic vessels and stone mortars (*pl. 1*: 15). Loam plaster is the characteristic decoration of the interior walls of the buildings of more prominent Iron Age inhabitants of the Soča region. The plaster was often decorated, mainly with geometric patterns, meanders, triangles, spirals and squares. Some of them were also not decorated. At Maregova guna a few pieces of plaster were also discovered, decorated with a carved geometric motif (*pl. 1*: 16-20).¹⁴ Comparable loam pieces are almost never seen at nearby Iron Age sites, a decorated fragment from the Montereale Valcellina site stands out, dated at 5th century BC, as well as a fragment with incised lines from the Pavšlar house (Pavšlarjeva hiša) in Kranj.¹⁵ The best comparisons to the whole of the ceramic material from Maregova guna are surely represented by the finds from the Nova Gorica museum's systematic explorations, discovered inside the ruins of Iron Age buildings at Most na Soči.¹⁶ Among the vessels from building 1a pots are the most numerous. A fragment from a pot made on a potter's wheel had walls decorated with vertical and horizontal incisions (*pl. 1*: 23), which is comparable to the decoration of a pot from an Iron Age building in Montereale Valcellina from the 6th or 5th century BC.¹⁷ A pair of pots with slanted turned-down rims with an angular transition from the neck to the sides from within building 1a (*pl. 1*: 24, 2: 25) can be compared to the Iron Age ceramics from St. Katarina above Nova Gorica. As determined by Drago Svoljšak, this exact type of hard fired pottery with a dense admixture of fine sand and lighter tones of colour is characteristic of the Soča region Iron Age.¹⁸ Morphologically and technologically we can also recognize as typical St. Lucia Iron Age ceramics the fragments of small pots from building 1a (*pl. 2*: 26,27), as an identical specimen was uncovered during the systematic investigations of the settlement in house 3 at Most na Soči.¹⁹ Based on the classification of the finds, the ruins of building 1a can be placed within the 6th century BC.

Above the Iron Age layer SE 10, that is, the building 1a, lay a younger layer (SE 7). Apart from some less informative ceramic pieces, the fragments of a bronze hole-punch with a square cross-section (*pl. 2*: 29) and of a bronze needle with a circular cross-section (*pl. 2*: 30) were discovered within it. Typologically easier to classify is a pot with brush-like decorations on its walls, particularly the shape of its rim and shoulders (*pl. 2*: 31). The upper part of the vessel is comparable to numerous pots uncovered in Late Roman highland settlements across Slovenia (eg. Kučar above Podzemelj, Korinjski hrib above Veliki Korinj) and in Austrian Carinthia (Teurnia).²⁰ Temporal classification of this layer is also enabled by a fragment from saddle-shaped rims (*pl. 2*: 39). Comparable finds from Stari

⁸ Mlinar 2002, 34.

⁹ Carli 1878-1891; report for the year 1887; Svoljšak 1983, 31.

¹⁰ Anthracotomic analyses, which were carried out by Dr. Metka Culiberg (Institute for biology ZRC SAZU, Ljubljana) showed that the beam had been constructed from a fir tree.

¹¹ Svoljšak 2001b; Mlinar 2002, cat. no. 32.

¹² Svoljšak 2001b.

¹³ Teržan, Trampuž 1973, 430-432, t. 16.

¹⁴ Svoljšak 1974, 19; Gabrovec 1983, 19; Žbona Trkman, Svoljšak 1991.

¹⁵ Montereale Valcellina (Tasca 1996, 427, cat. no. 46); The Pavšlar house - Kranj (Rozman 2004, t. 13: 10). There is a different interpretation for a loam fragment decorated with a spiral motif from Oderzo. It is a part of a large food-storage vessel (Tasca 1996, 120, fig. 11: 95).

¹⁶ Svoljšak 1974, 5-23; Svoljšak 1979, 267-269; Žbona Trkman, Svoljšak 1981; Gabrovec 1984, 19. The results of the excavations of settlements by the Gorica museum between the years 1971 and 1984 have not yet been published. The finds are kept in the Nova Gorica museum, with a few ceramic vessels included in the perpetual exhibition *Historical deposits of the Soča region* in the Tolmin museum.

¹⁷ Corazza 1996, 432, fig. 17: 60.

¹⁸ Svoljšak 1990, 43, t. 2: 13-15,17-20.

¹⁹ Žbona Trkman, Svoljšak 1981, cat. no. 11.

²⁰ Dular et al. 1995, t. 82: 9; Ciglencčki 2000, fig. 102; Rodriguez 1997, Taf. 1: 2; Taf. 2: 11.

grad nad Pobočjem and Mali grad at Kamnik indicate that the area of Maregova gura was also populated in the 13th or 14th century, as the profiles of the rims of vessels are often characteristic of the middle European area of this time.²¹ We also found the interesting detail of an imprint of tree rings on the bottom surface of the inside of a small pot (*pl. 2: 37*) on Late Roman ceramics from Martinj hrib.²² The finds therefore define the layer SE 7 as belonging within the period of time from the Late Antiquity to the high Middle Ages.

In the area of building 1 on Maregova gura only a handful of finds were found. Fragments of ceramic vessels (*pl. 2: 40,41*) and a small ceramic spindle (*pl. 2: 42*) undoubtedly belong in the Iron Age, but it is more difficult to place them more exactly in time.

A fragment of the side with an unbroken horizontally running rib (*pl. 3: 47*), uncovered inside the ruins of building 2 from Maregova gura belongs to a food storage vessel, a *pithos*. A similar coil to that at Maregova gura (*pl. 3: 50*), decorated on the outside with a fingerprint, was already found at Most na Soči itself inside one of the explored Hallstatt houses.²³ Both *pithoses* and ceramic coils are common settlement finds in the context of the younger Hallstatt of the Soča area.

Quite a few fragments of ceramic vessels were also found in the area of the ruins of building 3 at Maregova gura. Among them the temporally most informative is a dish (*pl. 3: 54*). Similar ones were discovered in the younger Iron Age layer of Stari grad nad Pobočjem, as well as in the Iron Age settlement at Poštelna nad Razvanjem.²⁴ The classification of the layer is also made possible by the fragments of the rims of a hand-worked pot (*pl. 3: 52*) and by the bottom of a pot (*pl. 3: 58*). Based on comparisons from Stična and Most na Soči both are from the Hallstatt period.²⁵

All the finds at the location of Štulčev kuk (*pl. 4: 65–70*) were discovered within the complex of building 1 (*fig. 10–12*).

Only the fragment of a ceramic dish (*pl. 4: 65*) is morphologically more informative, which, based on its craftsmanship and comparisons from Fornace, Sermin and the site of Colle Mazeit, can be placed within early Roman times from the middle of the 2nd century BC to the 1st century AD.²⁶

CONCLUSION

The protective excavations at Maregova gura were the first archaeological explorations of the end of the rocky crest between the Soča and the Idrija rivers. The results confirm the expectations of the ZVKD of Slovenia, Nova Gorica Regional Unit and of Drago Svoljšak, a long-time researcher of Most na Soči, of the Iron Age settlement on the terrace. The results of our investigations substantially increase the area of Iron Age settlement from that known previously at the Most na Soči site.

At Maregova gura the remains of four buildings were uncovered (*fig. 3, 4*). Due to the limited width of the excavated probes it is more difficult to classify which elements the remains belong to – the foundations of houses or drainage walls. The concentration of architectural elements and small archaeological finds point to a more distinct settlement of the middle and eastern part of the terrace. The orientation of

the uncovered building remnants indicates walls running in the direction northeast – southwest²⁷ and does not match the configuration of the terrain.

Underneath a large boulder, within the excavation (*fig. 5*) in the area of building 1a, smaller pieces of scrap bronze were uncovered within a layer with Hallstatt-period finds, and also two larger fragments from bronze ingots (*pl. 1: 12,14*), a fragment of a bronze axe (*pl. 1: 1–9*), pieces of slag, pig or sponge iron and the anomalous edge parts of iron ingots of a triangular shape. We connect these finds to the manufacture, alteration or deliberate dumping of bronze and iron objects. The uncovered finds and the location near water and forest indicate that we can presume that there was a metallurgical facility nearby.²⁸

We interpret the wall from the site on Štulčev kuk as being the northern wall of a building that continues to the south, but has remained unexplored. The western part of the wall ends in a corner, which was indicated by the horizontally laid plate. It was surrounded by vertically placed pieces of marl (*fig. 11*), which formed a bed for the beam.

The archaeological picture of Most na Soči has also been enriched by the Roman period layer with finds discovered in the centre (Plac) of the present-day settlement. This is undoubtedly the ruin of a Roman house, which stood at the location of the present-day buildings Most na Soči 60 and 60a. In fact a fragment from a Roman period vessel was discovered in the immediate vicinity during excavations for a canal (*pl. 4: 76*).

A few fragments of unclassifiable Iron Age ceramics were also discovered during the archaeological supervision of the excavation of a canal on the road leading from the eastern part of settlement towards the cemetery. The ceramic fragments and fragments of Iron Age plaster found there indicate the close proximity of an Iron Age building (*pl. 4: 71–75*).²⁹

Translation: multiLingual – prevajalska agencija

Miha Mlinar
Tolminski muzej
Mestni trg 4
SI-5220 Tolmin
miha.mlinar@tol-muzej.si

Rok Klasinc
Ulica Bratov Babnik 95
SI-1000 Ljubljana
rok.klasinc@t-2.net

Martina Knavs
Idrija pri Bači 71 i
SI-5216 Most na Soči
martina.knavs@hotmail.com

²¹ Guštin, Cunja, Predovnik 1993, 57, fig. 20: 5,6; Štular 2005, 443, tab. 1; id. 2007, 389, t. 7: 8.

²² Leben 1990, t. 15: 258.

²³ Svoljšak 1974, t. 11: 2.

²⁴ Guštin, Cunja, Predovnik 1993, fig. 8: 29; Teržan 1990, t. 35: 14.

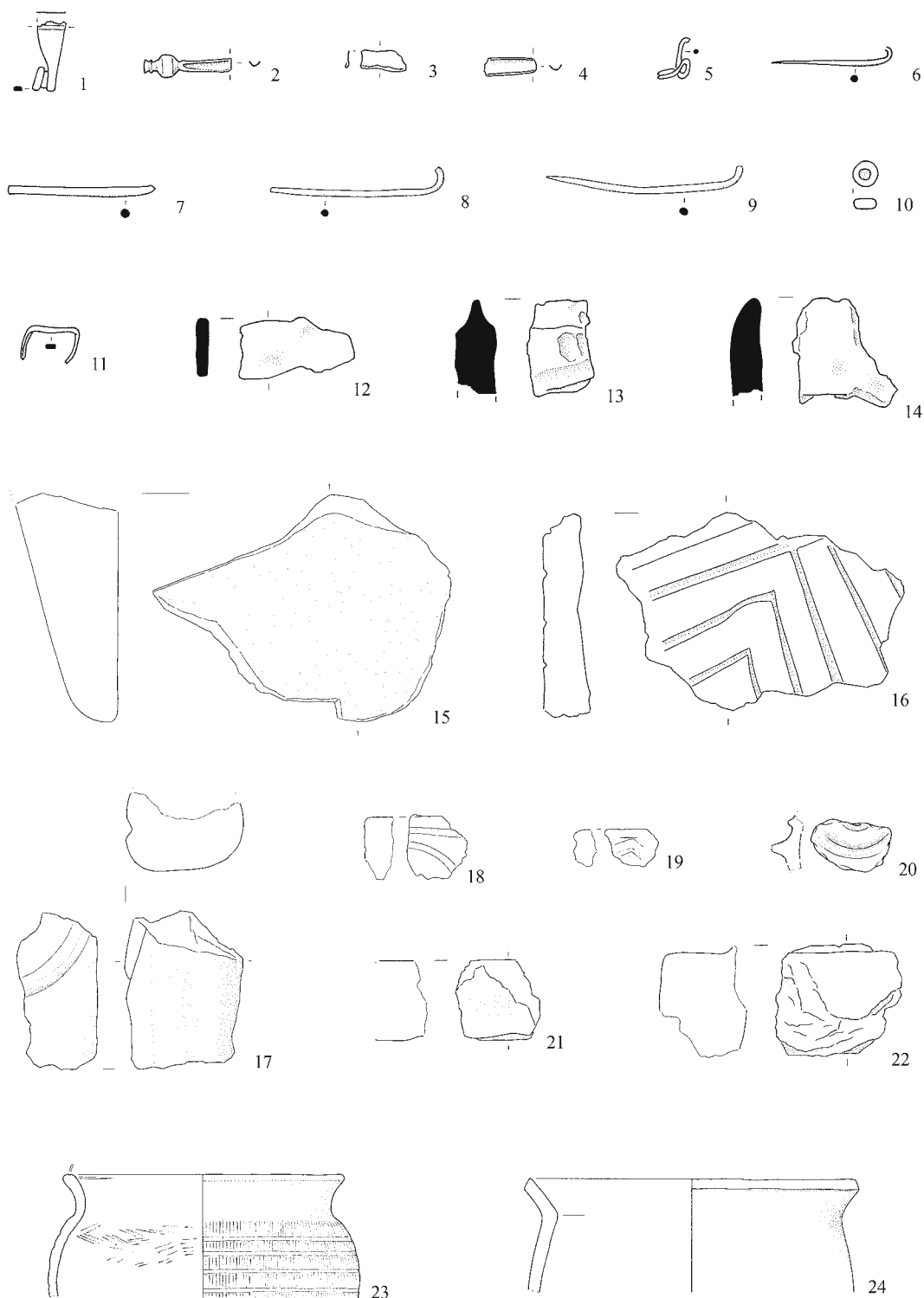
²⁵ Gabrovec 1994, t. 5: 9; Svoljšak 1974, t. 10: 11.

²⁶ Stokin 1992, t. 3: 1; Josipovič, Stokin, Horvat 1997, 26, t. 3: 19; Vanacci Lunazzi 2003, fig. 7: 9.

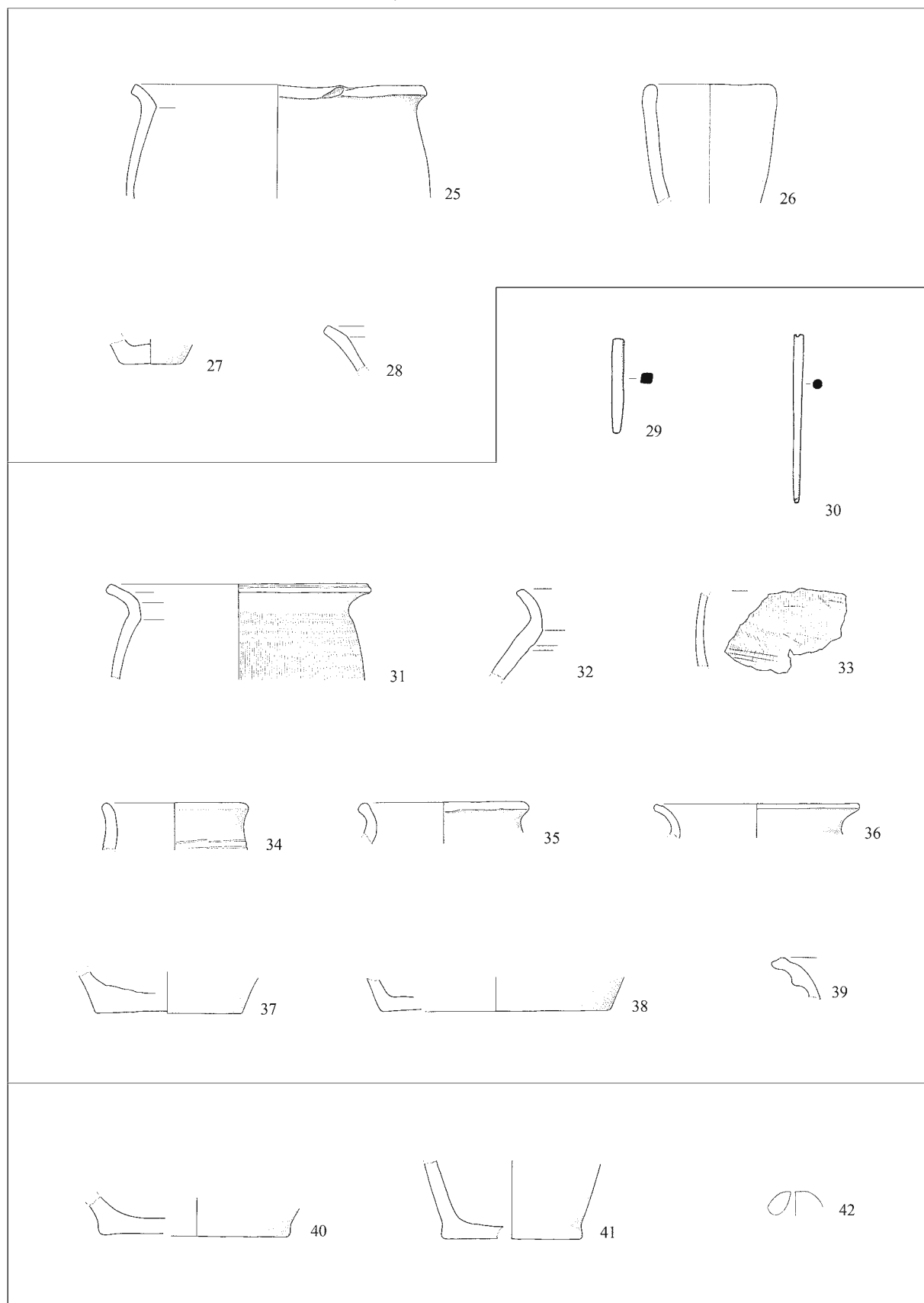
²⁷ This kind of orientation is also in evidence at the other already investigated Iron Age buildings of Most na Soči (comp. Svoljšak 1999, 272; Svoljšak 2001a, 134–135).

²⁸ Mlinar 2002, 33. Workshops for the fashioning of iron have also been investigated within the Iron Age settlement of Most na Soči (Svoljšak 1999, 280), and a comparable situation and interpretation is offered by the Iron Age site of Montereale Valcellina (Corazza 2006, 28–33).

²⁹ Mlinar 2002, 43, cat. no. 13.

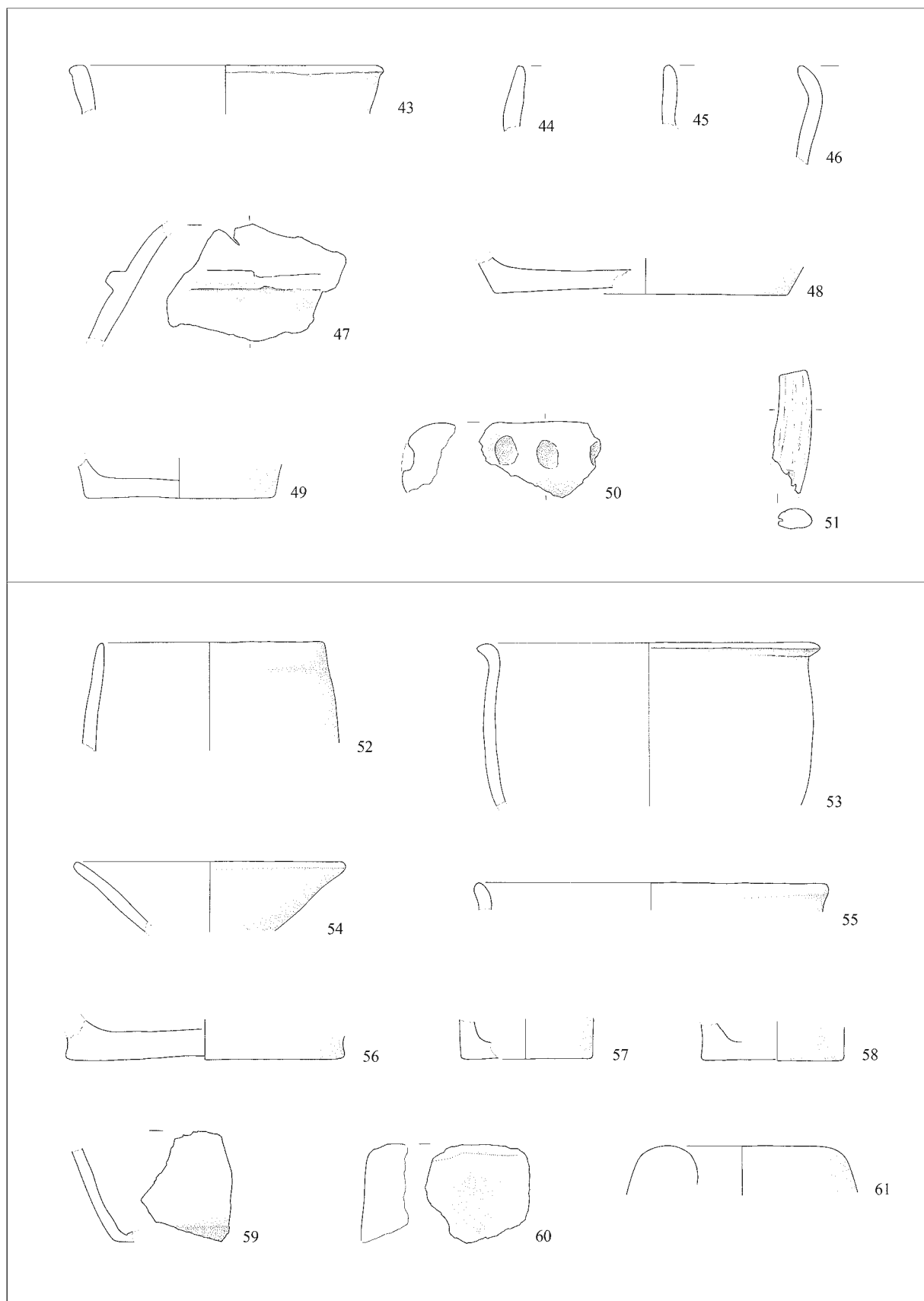

T. I: Maregova gura, stavba 1a. 1-14 bron; 15-kamen; 16-24 keramika. M. 1-14 = 1:2; 17-24 = 1:3; 15,16 = 1:6.
Pl. I: Maregova gura, building 1a. 1-14 bronze; 15 stone; 16-24 pottery. Scale 1-14 = 1:2; 17-24 = 1:3; 15,16 = 1:6.

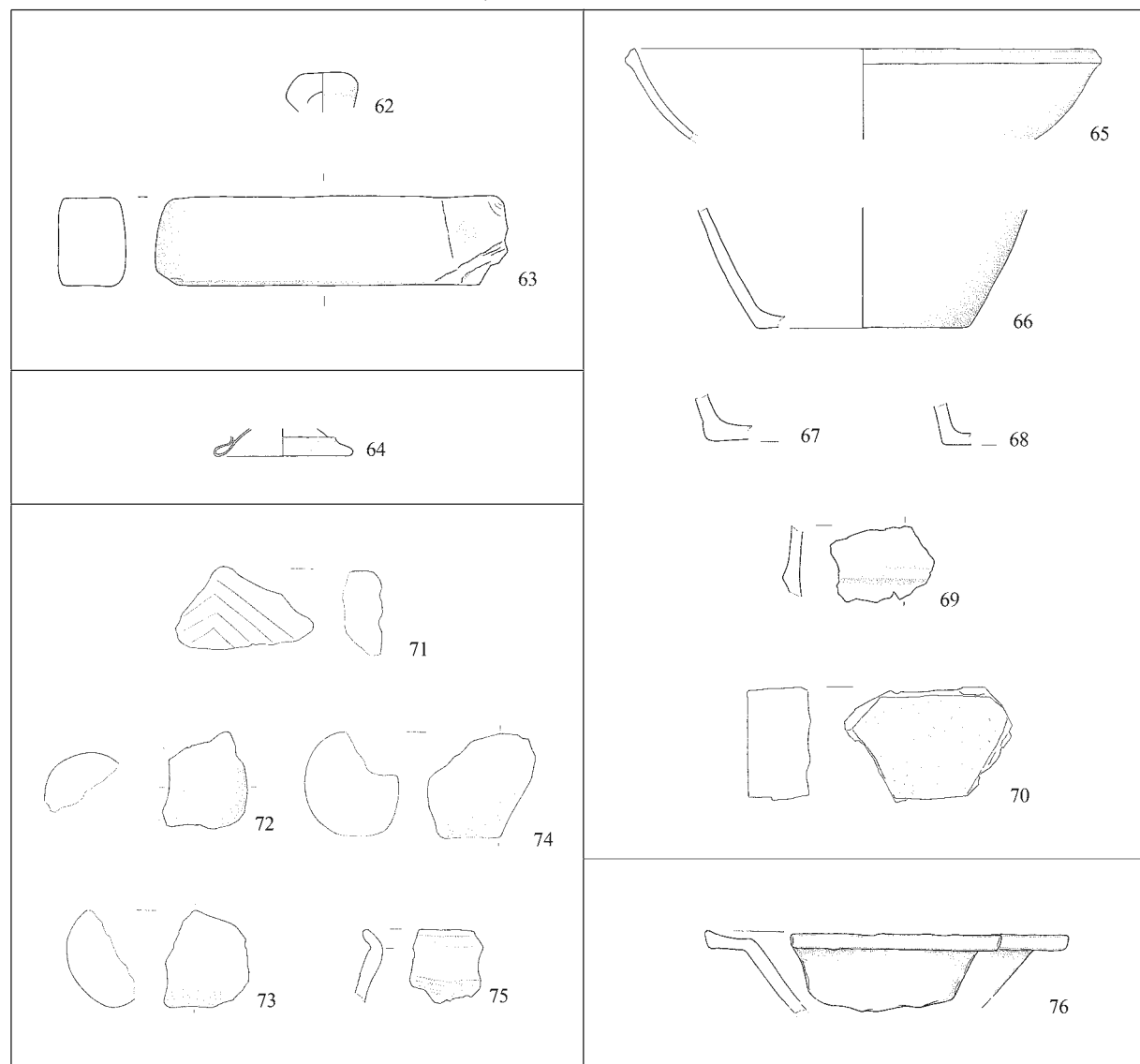
T. 2: Maregova guna, stavba 1a (25-28); Maregova guna, SE 7 (29-39); Maregova guna, stavba 1 (40-42). 29-30 bron; ostalo keramika. M. 29,30 = 1:2; 25-28,31-42 = 1:3.

Pl. 2: Maregova guna, building 1a (25-28); Maregova guna, SE 7 (29-39); Maregova guna, building 1 (40-42). 29-30 bronze; all others pottery. Scale 29,30 = 1:2; 25-28,31-42 = 1:3.

T. 3: Maregova guna, stavba 2 (43–51); Maregova guna, stavba 3 (52–61). 51 rogovina; ostalo keramika. M. = 1:3.

Pl. 3: Maregova guna, building 2 (43–51); Maregova guna, building 3 (52–61). 51 horn; all others pottery. Scale = 1:3.

T. 4: Maregova guna, stavba 3 (62–63); Maregova guna, posamična najdba (64); Štulčev kuk (65–70); Pot na pokopališče, posamične najdbe (71–75); Plac, posamična najdba (76). 63,70 kamen; 64 steklo; ostalo keramika, M. 64 = 1:2; ostalo 1:3.

Pl. 4: Maregova guna, building 3 (62–63); Maregova guna (64); Štulčev kuk (65–70); Pot na pokopališče (71–75); Plac (76). 63,70 stone; 64 glass; all others pottery. Scale 64 = 1:2; all others = 1:3.